

DUGINA SENKA NAD SRBIJOM 2

Beograd, 2017.

Izrada ove publikacije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Za sadržaj ove publikacije odgovoran je Labris - Organizacija za lezbejska ljudska prava i sadržaj ne mora nužno odražavati stavove USAID-a i Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

LABRIS, organizacija za lezbejska ljudska prava, osnovana je u Beogradu 1995. godine i svojim doslednim zalaganjem za ravnopravne mogućnosti kroz afirmativnu akciju pokrenula je i realizovala brojne projekte od suštinskog značaja ne samo za unapređivanje položaja LGBT populacije, već i za poštovanje univerzalnih ljudskih prava i različitosti u našoj zemlji.

Kao najznačajnije izdvajamo prvi lezbejski veb sajt, prvu paradu Ponosa u SR Jugoslaviji, predlog izmena i dopuna Zakona o porodici, učesće u izradi trogodišnjeg Nacionalnog plana aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti. Inicirale smo aktivnosti koje su dovele do promene upitnika za dobrovoljne davaoce krvi, kojim je osobama drugačije seksualne orijentacije dozvoljeno da daju krv.

LABRIS je 2008. konačno dobio odgovor od Srpskog lekarskog društva na zahtev koji je upućen još 2005. godine, kojim SLD potvrđuje zvaničan stav Svetske zdravstvene organizacije – da istopolna orijentacija nije bolest.

*LABRIS je inicirao okupljanje PFLAG grupe koju čine roditelji, članovi porodice i prijatelji lezbejki i gejeva, posvećeni unapređivanju položaja i društvenog prihvatanja LGBT osoba, kao i kampanju o registrovanim istopolnim zajednicama „**Ljubav je zakon**“.*

SADRŽAJ

Preporuke.....	7
Prava LGBTI osoba – kroz prizmu zakonodavnih novina u 2016. godini LGBT u Evropi i Evropskoj uniji.....	10
Izveštaj o sprovođenju mera za unapređenje položaja LGBTI osoba planiranih Akcionim planom za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije tokom 2016. godine.....	24
Afirmisanje kulture tolerancije i nediskriminacije.....	31
Obrazovanje i profesionalna edukacija.....	36
Bezbednost, unutrašnji poslovi i pravosuđe.....	46
Omladina, sport, kultura i mediji.....	51

PREPORUKE

Nacionalne institucije

Zakonodavni nivo

- Usvojiti zakon kojim se uređuje pružanje besplatne pravne pomoći, u kome će jedna od kategorija korisnika biti LGBTI osobe.
- Usvojiti zakon o rodnoj ravnopravnosti, koji će obezbediti uključivanje rodne perspektive u sve oblasti društva, poštovanje međunarodnih standarda rodne ravnopravnosti i principa jednakih mogućnosti i koji će propisati posebne mere za ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti, uključujući i mere radi zaštite od rodno zasnovanog nasilja.
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja treba da, u saradnji sa jedinicama lokalne samouprave i organizacijama civilnog društva, obezbedi osnivanje servisa podrške za mlade LGBTI osobe koje su morale da napuste svoje domove, jer su ih porodice odbacile, nakon saznanja o njihovoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.
- Izmeniti i dopuniti Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i propisati eksplicitnu zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.
- Uključiti u nastavne planove i programe osnovnih i srednjih škola, kao i u udžbenike sadržaje kojima će na prihvatljiv, ali stručan način obraditi sva važna pitanja koja se odnose na prava LGBTI populacije.
- Usvojiti i primeniti propise kojim se uređuju pravne posledice prilagođavanja (promene) pola i rodnog identiteta.
- Neophodno je usvojiti izmene i dopune Krivičnog zakonika kojima će u svim krivičnim delima čiji je cilj kažnjavanje i sprečavanje rasizma i netolerancije inkriminisati radnju izvršenja ovih krivičnih dela i na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.
- Izmeniti i dopuniti Zakon o policiji i uvesti zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.

Strateški okvir

- Neophodno je uspostaviti efikasan i održiv sistem praćenja realizacije strateških dokumenata i nezavisne evaluacije efekata realizovanih mera sa SMART indikatorima (kvantitativnim i kvalitativnim) za svaku društvenu grupu posebno.
- Resorne institucije koje sprovode zakone i realizuju strateške dokumente moraju kontinuirano unapređivati veštine praćenja realizacije i izveštavanja. Način izveštavanja zainteresovane javnosti o realizaciji od strane resornih institucija mora biti jasan, sveobuhvatan i konkretan sa referisanjem na konkretnu ciljnu grupu sa konkretnim aktivnostima koje su realizovane.

- Institucije na nacionalnom nivou treba da aktivno sarađuju sa organizacijama civilnog društva, posebno sa organizacijama koje direktno rade sa svojim ciljnim grupama.
- Saradnja treba da se ogleda u podršci u radu organizacija civilnog društva, zajedničkim aktivnostima i pružanju informacija od javnog značaja.
- Nacionalne institucije treba da omoguće učešće organizacija civilnog društva u kreiranju javnih politika u svim fazama ovog procesa uz uvažavanje iskustva direktnog rada sa određenom društvenom grupom.

Civilno društvo

- Civilno društvo treba da se uključi u što većem broju u procese praćenja i procenjivanja monitoringa i evaluacije) svih javnih politika, uključujući („*mainstrimujući*“) konkretne probleme LGBT osoba i predlažući jasne i efikasne mere za prevazilaženje ovih problema.
- Organizacije civilnog društva koje deluju na lokalnom nivou i smatraju se izvornim pokretom za prava LGBT osoba, tzv. „*grass roots*“ organizacije treba da ojačaju svoj rad, da budu vidljivije u lokalnoj zajednici i uspostave ravnopravnu saradnju sa lokalnim institucijama.
- Oblast višestruke diskriminacije, ukrštanje diskriminacija po različitim osnovama - nacionalna pripadnost, obrazovanje, invaliditet, seksualna orijentacija i sl. - treba da bude jedna od sveprožimajućih tema koju zastupaju sve organizacije civilnog društva, bez obzira na primarnu ciljnu grupu.

Mediji

- Mediji moraju da izbegavaju senzacionalizam u izveštavanju o LGBT temama u skladu sa etičkim izveštavanjem i poštovanjem standarda profesionalnog izveštavanja.
- Medijski radnici i radnice moraju da unaprede svoje profesionalne veštine i edukuju se o problemima određene društvene grupe o kojoj izveštavaju, a potom i o terminima i izrazima koji nisu u skladu sa terminologijom i koriste one termine koje preporučuju same LGBT/trans osobe i aktivisti i aktivistkinje.

Donatori i međunarodne organizacije

- Donatorske i međunarodne organizacije, kao važan društveni činilac u borbi za ravnopravno i socijalno odgovorno društvo, treba da usaglašavaju svoje strategije rada sa radom civilnog društva generalno,

sa posebnim fokusom na organizacije koje se bave osetljivim društvenim grupama, kakva je i LGBT populacija.

- Donatorske i međunarodne organizacije treba da vode aktivnu komunikaciju sa civilnim društvom u cilju što jasnijeg uvida u potrebe same zajednice koju civilno društvo predstavlja.
- Konkursi koje raspisuje donatorske organizacije treba da imaju jednu od obaveznih tema borbu protiv diskriminacije, sa posebnim fokusom na društvene grupe koje su u povećanom riziku da budu diskriminisane.

PRAVA LGBTI OSOBA – kroz prizmu zakonodavnih novina u 2016. godini

U 2016. godini Republika Srbija je prošla kroz proces izbora na svim nivoima i dobila novu Vladu i Skupštinu. Srpska napredna stranka i dalje ima većinu u Skupštini i formirala je novu Vladu. Među prioritetima nove Vlade u 2016. godini nalaze se i ljudska prava, migracije, smanjivanje porodičnog nasilja, unapređivanje rodne ravnopravnosti i prava manjina, dece i LGBT osoba. Glavni kurs Vlade u 2016. godini ostaje ekonomsko napredovanje, a politički cilj je da se do 2020. godine zatvore sva pregovaračka poglavlja u procesu pristupanja Evropskoj uniji.

Republika Srbija se obavezala na poštovanje tri ključne vrednosti na putu evropskih integracija: demokratiju, vladavinu prava i poštovanje osnovnih ljudskih i manjinskih prava. Jedan od najznačajnijih događaja u 2016. godini svakako je otvaranje Poglavlja 23 i 24 u okviru procesa evropskih integracija. Republika Srbija je pregovore sa Evropskom unijom otvorila u januaru 2015. godine, a prva poglavlja koja su otvorena bila su 32 i 35. Važnost Pregovaračkog poglavlja 23 ogleda se u sagledavanju problema pojedinih društvenih grupa i definisanju društvene akcije za unapređivanje njihovog položaja, kao i u činjenici da će ova poglavlja biti otvorena tokom čitavog procesa pregovaranja sa EU. Primenom mera i aktivnosti koje su deo Akcionog plana 23 u delu koji se bavi načelom nediskriminacije i položaja osetljivih (ranjivih) društvenih grupa Vlada Republike Srbije planira, između ostalog, i unapređivanje položaja LGBTI zajednice kroz primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije (2014-18) kroz doslednu primenu Zakona o zabrani diskriminacije, potom razvojem modela policije u zajednici i saradnjom sa predstavnicima LGBTI zajednice i imenovanjem kontakt osoba sa ciljem unapređivanja bezbednosti LGBTI zajednice, kao i kroz stručno usavršavanje i podizanje svesti o nedozvoljenosti svih oblika diskriminacije.

Polovinom 2016. godine objavljen je Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23¹, a “semafor”² pokazuje da je Republika Srbija realizovala čak 77% od planiranih aktivnosti, 8% aktivnosti je delimično realizovano, za 3% aktivnosti Vlada kaže da nije realizovala, dok za 4% aktivnosti nadležne institucije nisu podnele izveštaje. Prema ovom izveštaju najviše je postignuto u oblasti osnovnih prava (82%), a najmanje u oblasti borbe protiv korupcije (60%). Iako gledajući procentualno možemo biti zadovoljni realizacijom ovog važnog dokumenta, pitanje metodologije procene i postavljenih indikatora, kao i procene efekata realizovanih mera na život građana, ostaje upitno. Indikatori kao pokazatelji uspešnosti realizacije u ovom dokumentu nedovoljno su rodno obeleženi, često nedovoljno jasni, ali pre svega, nose vrlo prizemna i nerealno niska očekivanja, kao što su broj radnih sastanaka, formirana radna grupa, broj obučeni zaposelnih u institucijama i slično.

1 <http://www.mpravde.gov.rs/tekst/15471/izvestaj-br-12017-o-sprovođenju-akcionog-plana-za-poglavlje-23.php>

2 Model ocenjivanja nivoa realizovanosti određene mere u AP u kome crvena boja označava da mera nije realizovana, žuta boja da je započeto sa realizacijom, doke zelena boja označava da jamera realizovana. Ljubičasta boja označava da se nije započelo za realizacijom mere.

Od zakonodavnih aktivnosti u 2016. godini izdvajamo:

- U februaru 2016. godine stupio je na snagu novi Zakon o javnom okupljanju („Sl. glasnik RS“, broj 6/16), koji je usklađen sa preporukama Venecijanske komisije i ODIHR. Zakon o javnom okupljanju građana podržao je pravo na slobodu mirnog okupljanja i naglasio to pravo članom 2.
- Narodna skupština Republike Srbije je 23. novembra 2016. godine donela Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, prema kojima se krivično delo povreda ravnopravnosti (član 128) može izvršiti ako se nekom licu, zbog seksualne orijentacije ili rodnog identiteta ograniče ili uskrate prava čoveka i građanina. Za zaštitu osoba drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta od značaja je što je u okviru krivičnog dela Povreda ravnopravnosti inkriminisano uskraćivanje, ili ograničavanje prava čoveka i građanina, između ostalog, na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Međutim, radi potpunije zaštite LGBTI osoba potrebno je izvršiti izmene Krivičnog zakonika kojima će u svim krivičnim delima, čiji je cilj kažnjavanje i sprečavanje rasizma i netolerancije, biti inkriminisana radnja izvršenja ovih krivičnih dela i na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta (Povreda ugleda zbog rasne, verske, nacionalne ili druge pripadnosti, Rasna i druga diskriminacija). Ovaj član Zakona značajno će unaprediti zaštitu LGBT osoba. Dodatno, ove i druge zakonodavne aktivnosti treba da ohrabre pripadnike i pripadnice LGBT zajednice da slučajeve diskriminacije prijavljuju nadležnim organima i institucijama.
- Zakon o policiji u članu posvećenom sprečavanju diskriminacije eksplicitno zabranjuje diskriminaciju na osnovu pola, roda i rodnog identiteta. Iako ova odredba predstavlja napredak u odnosu i postupanju državnih organa prema transrodnim i transpolnim osobama, kao višestruko osetljivoj kategoriji stanovništva izloženoj čestim kršenjem njihovih prava nedostatak ovog zakonskog teksta je što ne sadrži odredbu o zabrani diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je februara 2016. godine donelo Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja. U članu 2 ovog Pravilnika, u definiciji diskriminacije, kao osnov navode se, između ostalog, i rodni identitet i seksualna orijentacija. Važno je naglasiti da ovaj Pravilnik definiše diskriminaciju koja je posredno ili neposredno povezana sa procesom obrazovanja i vaspitanja bilo kojim aktom, radnjom ili propuštanjem određenog delovanja. Član 10 ovog dokumenta definiše šta je govor mržnje i manifestacije govora mržnje, dok se član 11 bavi definisanjem uznemiravanja i ponižavajućim postupanjem u procesu obrazovanja i vaspitanja ili u vezi sa ovim procesom.
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona o kulturi propisano je da opšti interes u kulturi obuhvata i podsticanje kulturnog i umetničkog stvaralaštva društveno osetljivih grupa. Ovim Zakonom propisano je da opšti interes u kulturi obuhvata i podsticanje kulturnog i umetničkog stvaralaštva društveno osetljivih grupa, što je u skladu sa preporukama Zaštitnika građana iz redovnih godišnjih izveštaja za 2014. i 2015. godinu da organi javne vlasti kontinuirano sprovedu mere i aktivnosti posvećene podizanju svesti javnosti o neophodnosti poštovanja prava LGBTI osoba. Predstavljanje kulturnog i umetničkog stvaralaštva ovih grupa, uključujući i situaciju u kojoj se nalaze i probleme sa kojima se suočavaju, utiče na razumevanje

njihovog položaja i razbijanje postojećih diskriminativnih stavova kod većinske populacije.

- Usvojen je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici.
- Donet je Zakon o javnom zdravlju. Ministar zdravlja doneo je Pravilnik o sadržaju i obimu prava na zdravstvenu zaštitu iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i o participaciji za 2016. godinu.
- Republika Srbija je uvela Indeks rodne ravnopravnosti EU kao prva zemlja van Evropske unije.

Na lokalnom nivou

Memorandumi o saradnji lokalne mreže za prevenciju diskriminacije i podršku LGBTI osobama, uz podršku organizacija civilnog društva, potpisani su u Beogradu, Novom Sadu, Pančevu i Subotici, Kragujevcu, Novom Pazaru i Nišu. Cilj memoranduma je stvaranje preduslova za uspešnu saradnju u sprovođenju aktivnosti iz Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije i stalan rad na zaštiti i pomoći LGBTI osobama sa iskustvom diskriminacije u cilju obezbeđivanja multisektorske i koordinirane politike borbe protiv diskriminacije, a naročito u oblasti prevencije i edukacije, zaštite žrtava, sprečavanja nasilja, govora mržnje i krivičnog gonjenja učinilaca. Potpisnici sporazuma su predstavnici i predstavnice centara za socijalni rad, zavoda za javno zdravlje, tužilaštava, Nacionalne službe za zapošljavanje, policije, gradske/opštinske uprave, ombudsmana u jedinicama lokalne samouprave, kancelarija za mlade, lokalnih organizacija civilnog društva koje se bave pravima i unapređivanjem položaja osoba drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

NIJE URAĐENO

- Zakon o registrovanim istopolnim zajednicama još nije usvojen iako su Labris i druge članice Koalicije protiv diskriminacije predstavile model ovog Zakona 2012. godini.
- Zakona o priznavanju pravnih posledica prilagođavanja/promene pola i rodnog identiteta još nije usvojen iako su LABRIS i druge članice Koalicije protiv diskriminacije predstavile model ovog Zakona 2012. godini.
- Nije usvojen Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, kojim će se obezbediti delotvoran pristup pravdi, bez diskriminacije po bilo kom osnovu, uključujući i pristup pravdi za žrtve diskriminacije.
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u saradnji sa jedinicama lokalne samouprave i organizacijama civilnog društva još uvek nije obezbedilo osnivanje servisa podrške za mlade LGBTI osobe koje su morale da napuste svoje domove, jer su ih porodice odbacile, nakon saznanja o njihovoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.

- Nisu primenjene Preporuke Saveta Evrope, a koje se odnose na donošenje propisa kojima se omogućava registracija istopolnih parova i regulišu dejstva, pravne posledice i načini prestanka registrovanih partnerstava. Odbor za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije, na petoj sednici održanoj 9. septembra 2016. godine zajedno sa Odborom za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova doneo je Zaključak u kome je konstatovana potreba daljeg kontinuiranog rada svih nadležnih državnih institucija i organa i zainteresovanih subjekata na unapređenju poštovanja osnovnih prava i sloboda građana i postizanju nulte tolerancije na diskriminaciju.
- Nije usvojena Deklaracija protiv homofobije, a Odbor za evropske integracije i Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije su između ostalog pozvali Narodnu skupštinu da usvoji ovaj dokument, a nadležne institucije da izrade i usvoje Nacionalnu strategiju protiv nasilja.
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je u procesu izmena i dopuna Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Tokom ovog procesa aktivno se radi na usaglašavanju zakonskog okvira. Jedna od predloženih dopuna biće i dopuna člana 6, koji definiše moguće osnove u pristupu obrazovanju i vaspitanju. Pored navedenih osnova - pol, rasa, nacionalna, verska i jezička pripadnost, socijalno i kulturno poreklo, imovno stanje, uzrast, fizička i psihička konstitucija, smetnje u razvoju i invaliditet, političko opredeljenje - biće dodata još dva osnova - seksualna orijentacija i rodni identitet.
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Nacionalni prosvetni savet nisu u nastavne planove i programe osnovnih i srednjih škola, a potom i u tekstove udžbenika, uveli sadržaje kojima će na prihvatljiv, ali stručan način obraditi sva važna pitanja koja se odnose na prava LGBTI osoba.
- Nije usvojen Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

Parada

U Beogradu je do sada, bez incidenata, tri puta za redom održana Parada ponosa (2014, 2015, 2016), a 2016. godine po prvi put i Parada trans osoba, čime je osobama drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta omogućeno ostvarivanje prava na slobodu okupljanja. Takođe, obeležen je i Dana ponosa. Time je, između ostalog, postupljeno po preporukama Zaštitnika građana iz godišnjih izveštaja za 2013, 2014 i 2015. godinu, kao i iz Posebnog izveštaja „LGBT populacija u Srbiji - stanje ljudskih prava i društveni položaj“ iz 2011. godine. Takođe, po prvi put javno deklarirana LGBTI osoba izabrana je za ministarku u Vladi Republike Srbije, a 2017. godine i za prvu premijerku u istoriji Republike Srbije.

Labris i Lokalne mreže za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama u 7 gradova u Republici Srbiji organizovali su 17. maja 2017. godine obeležavanje Međunarodnog dana borbe protiv homofobije, transfobije i bifobije- IDAHOT.

Akcije lokalnih mreža

Lokalna mreža Novi Sad

- Povodom Međunarodnog dana zdravlja, 7. aprila 2017. godine Lokalna mreža grada Novog Sada je imala prvu javnu akciju, predstavljanje Mreže mladima, studentima na platou ispred studentskih domova “Slobodan Bajić” i “Veljko Vlahović” u Novom Sadu, a zatim i u Zavodu za zdravstveno zdravlje studenata. Deljeni su promo materijali Mreže, promovisana mail adresa i facebook stranica. Predstavnici institucija su studente upoznali sa svojim radom i ovlašćenjima, odgovarali na pitanja u vezi rada Mreže, diskriminacije i položaja LGBT osoba u Novom Sadu. Događaj je bio posećen i studenti pokazali zainteresovanost za temu.
- Sajam usluga socijalne zaštite u organizaciji Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja održan 8. aprila 2017. godine u Novom Sadu, članovi i članice Lokalne mreže delili su materijale Mreže i upoznali ostale učesnike na sajmu sa ulogom i radom Lokalne mreže.
- Lokalna mreža je obeležila IDAHOT, 16. maja i 17. maja 2017. godine uličnom akcijom na Trgu slobode u Novom Sadu gde su se članovi mreže predstavljali sugrađanima, delili promo materijale i najavljivali aktivnosti za IDAHO. 17. maja organizovane dve akcije u Zavodu za zdravstvenu zaštitu studenata održan performans „I ja sam tu“ - živa biblioteka.

Lokalna mreža Subotica

Obeležen je 17. maj 2017. godine započinjanjem medijske kampanje i puštanjem spota gde poznati sugrađani/nke šalju poruke protiv diskriminacije, homofobije i transfobije. U spotu učestvovali Petar Mitrić - direktor međunarodnog festivala evropskog filma, Vladimir Grbić - glumac u Narodnom pozorištu, Iso Planić -

alpinista, direktor srednje politehničke škole, Mirna Radulović - pevačica, pobednica Prvog glasa Srbije. Spot promovisan na lokalnim televizijama, preko društvenih mreža, sajtova članica mreža.

Lokalna mreža Beograd

Ulična akcija na Trgu Republike u Beogradu, članovi mreže delili su promo materijale, družili se sa građanima i upoznali ih sa Lokalnom mrežom, ostavljali poruke protiv diskriminacije i za poštovanje svih ljudskih prava, delili se baloni. Velika zainteresovanost i posećenost štanda od strane građana, preovladali su pozitivni komentari i ostavljen veliki broj poruka. Nakon toga, na Starom dvoru organizovano čitanje životnih ispovesti LGBT osoba. Priče su čitali predstavnici institucija: državna sekretarka u MUP, Biljana Popović Ivković; načelnica gradske uprave i koordinatorica Lokalne mreže Beograda, Sandra Pantelić; zamenica javnog tužioca Danijela Jokanović, Ispred Gradskog centra za socijalni rad Kristina Vidak, Tanja Bjelobrk ispred Nacionalne službe za zapošljavanje filijala Beograd, Katarina Žeželj Zaštitnica građana za Grad Beograd i predstavnica organizacije Gayten. Oba događaja medijski praćena, članovi Lokalne mreže su davali izjave za medije koje su prenete uz informacije o IDAHO i Lokalnoj mreži.

Kao deo aktivnosti Beogradske mreže za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama osmišljeni su treninzi za zaposlene u Gradskoj upravi Grada Beograda koji se realizuju u toku marta 2017. godine u prostorijama Gradske uprave.

U cilju da senzibilizujemo zaposlene u ovoj instituciji za rad sa LGBT osobama na treninzima smo govorile o: Terminologiji LGBTTIQ, Pravima LGBT osoba, Zaštiti podataka o ličnosti, Coming out-u, Transeksualnoj egzistenciji i Društvenim mehanizmima homofobije.

Tema koja je imala važno mesto na ovim treninzima je Obrada i zaštita podataka o ličnosti koja ima svoje specifičnosti kada se rdi o LGBT osobama. Posebni izazovi postoje u oblasti promene podataka o ličnosti kod lica koja su promenila pol i kod izdavanja Uverenja o slobodnom bračnom statusu za osobe koje stupaju u istopolnu zajednicu/brač van Republike Srbije.

Lokalna mreža Niš

Povodom obeležavanja IDAHO održana je tribina u Medija centru u Nišu na kojoj su govorili predstavnici Mreže, učestvovalo je preko 50 ljudi. Govorili su predstavnici Grada Niša, Višeg javnog tužilaštva, PU za grad Niš, bivša poverenica za ravnopravnost i predstavnici OCD. Zatim je u Tvrdavi organizovano sađenje sadnica i otvaranje Parka tolerancije, svaka institucija i organizacija zasadila svoju sadnicu, ukupno 12 sadnica. Medijski dobro praćeno sa pozitivnim porukama i prilozima.

Lokalna mreža Novi Pazar

IDAHOT je obeležen uličnom akcijom u centru grada (kod Gradske česme) gde je sugrađanima podeljen promo materijal Mreže. U Kulturnom centru održana je tribina na kojoj su govorili predstavnici Mreže, o razlozima postojanja iste, zajedničkom cilju i narednim koracima. Govorili predstavnici Grada Novog Pazara OCDA i drugi. Događaj bio posećen i medijski praćen.

Lokalna mreža Pančevo

U Gradskoj upravi održana je tribina na kojoj su govorili predstavnici mreže, upoznali prisutne sa povodom obeležavanja 17. maja 2017. godine, a zatim i sa postojanjem Mreže i ko je sve u mreži. Govorili predstavnici Grada, Saveta za rodnu ravnopravnost, višeg javnog tužilaštva, OCDA i Centra za socijalni rad. Govorilo se o razlozima zbog kojih su te institucije u mreži i koja je njihova uloga. Promovisana je inicijativa za izradu Akcionog plana Grada Pančeva za prevenciju i zaštitu od diskriminacije od 2017 - 2020.

Lokalna mreža Kragujevac

15. Maja i 16. maja 2017. godine održana je panel diskusija u prostorijama Zaštitnika građana u Kragujevcu uz poziv predstavnicima zajednice. Na gradskom trgu prekoputa Gradske skupštine održana je ulična akcija, deljenje promo materijala Mreže i upoznavanje sugrađana sa radom i postojanjem iste kao i sa problemima diskriminacije i homofobije. Živa biblioteka u hotelu Kragujevac održana je za sugrađane i predstavnike institucija i Grada, a učestvovalo 15 knjiga.

U Kragujevcu lokalna televizija ne radi, bilo je par izjava za radio.

Kulturni centar Kruševac odbio zakup prostora LGBTI udruženju

Udruženje građana „Egal“ organizovalo je više tribina po gradovima Srbije pod nazivom „Niko nije slobodan dok svi nismo slobodni“, u okviru projekta „LGBT Karavan“. Jedina ustanova koja je odbila da ovom udruženju obezbedi prostor za održavanje ove manifestacije, čiji je cilj podizanje svesti o položaju LGBTI osoba u našem društvu, bio je Kulturni centar u Kruševcu. Ova ustanova odbila je molbu udruženja za zakup prostora bez ikakvog obrazloženja, a direktor Ustanove se, u neposrednom nadzoru koji je izvršio Zaštitnik građana, izjasnio „da je njegovo diskreciono ovlašćenje kome će da izda prostor i da svoju odluku ne mora da obrazlaže“. Ovakav odnos ustanove prema građanima primer je loše uprave, a u ovom slučaju ima i dodatnu težinu, imajući u vidu stereotipe, predrasude i diskriminaciju LGBTI osoba u čijem suzbijanju značajnu ulogu upravo imaju ustanove kulture. Postupak kontrole zakonitosti i pravilnosti rada u toku.

LGBT u Evropi i Evropskoj uniji

Godišnji izveštaj Rejnbow Evropa³ (Rainbow Europe) koji priprema Evropski ogranak Međunarodne lezbejske, gej, biseksualne, trans i intereseks asocijacije (ILGA Evropa) zabeležio je blagi pomak u ostvarivanju prava LGBT zajednice, a ostvarenost prava brojčano se opisuje sa 34%. Prema ovom izveštaju Srbija je na 25. mestu među 49 zemalja Evrope po ostvarenosti prava LGBTI osoba, Malta je prva a Azerbejdžan poslednji. U Izveštaju se navodi da je uvođenje zločina iz mržnje u krivično zakonodavstvo Republike Srbije značajna novina, ali njegova primena je i dalje sporna. Takođe, u izveštaju se upozorava da su porodična prava LGBT zajednice ignorisana i ne postoji pravna regulativa kada je u pitanju procedura promene pola.

Agencija EU za osnovna prava (FRA)⁴ navodi u svom izveštaju da u nekim članicama Evropske unije lekari na homoseksualnost još gledaju kao na bolest a na transseksualnost kao na mentalni poremećaj. Takođe se ocenjuje da negativni stavovi prema lezbijkama, homoseksualcima, biseksualnim i transrodnim (LGBT) osobama među profesionalcima i kreatorima politike sputavaju napore u borbi sa diskriminacijom i zločinom iz mržnje.

U prvoj do sada uporednoj analizi stavova državnih službenika, lekara, nastavnika i radnika policije u 19 članica EU o LGBT osobama potvrđen je pozitivan uticaj inicijativa EU za unapređenje stanja. Međutim, izveštaj je pokazao i da manjak informacija i profesionalnih obuka o potrebama LGBT osoba nepovoljno deluju pa se LGBT populacija i dalje suočava sa diskriminacijom. Mnogi ispitanici smatraju homoseksualnu orijentaciju i trans identitet kao nešto "strano", što nije u skladu sa preovlađujućim pojmom "nacionalnog identiteta".

U izveštaju "Profesionalno govoreći: izazovi u dostizanju ravopravnosti LGBT ljudi"⁵ navodi se da društvo može da ima neprijateljski stav prema LGBT osobama a da profesionalci mogu da kriju predrasude, poput verovanja da je homoseksualnost bolest koja može da se prenese na druge. Takav stav ukazuje na potrebu mnogo pozitivnijih EU i nacionalnih kampanja za podizanje svesti, što je navedeno i na listi akcija EU za veće uvažavanje LGBT osoba i poštovanje njihovih prava.

Konstatuje se da je kod svih grupa profesionalaca⁶ nivo svesti i znanja o potrebama LGBT populacije

3 <http://www.ilga-europe.org/resources/rainbow-europe/2016>

4 <http://fra.europa.eu/en>, Agencija EU za osnovna prava jedna je od decentralizovanih agencija EU koje daju ekspertske savete institucijama EU i članicama o brojnim pitanjima. FRA pomaže da se obezbedi zaštita osnovnih prava ljudi koji žive u EU.

5 <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/pogresni-stavovi-ugrozavaju-prava-lgbt-osoba/>

6 Izveštaj je zasnovan na ispitivanju više od 1.000 državnih službenika, lekara, prosvetara i policijskih službenika o zakonima i politikama koje se primenjuju i onima koje ne (i zašto) kada je reč o zaštiti i unapređenju prava LGBT osoba. Ispitanici su bili iz Austrije, Bugarske, Hrvatske, Danske, Finske, Francuske, Grčke, Mađarske, Irske, Italije, Letonije, Litvanije, Malte, Holandije, Poljske, Rumunije, Slovačke, Španije i Velike Britanije.

nizak, što ukazuje na neophodnost profesionalnih obuka i partnerstva i saradnje sa civilnim društvom u cilju borbe sa predrasudama, posebno prema trans osobama u zdravstvenom sistemu, kao i podizanja nivoa usluga za LGBT osobe do nivoa koji uživa ostali deo populacije.

Takođe se u izveštaju na nevladine organizacije gleda kao na važan faktor koji predvodi u promeni stava prema LGBT osobama podržavajući primenu zakona i sprovođenje politika. Manjak objektivnih informacija, posebno u školama, za posledicu može da ima zlostavljanje i predrasude u kasnijem dobu i može da utiče da mlade LGBT osobe da kriju svoju seksualnu orijentaciju/rodni identitet.

Ostvarenost LGBTI prava

- Albanija 42%
- Bosna i Hercegovina 28
- Crna Gora 43%
- Makedonija 13%
- u Evropi je procenat ostvarenosti prava LGBTI zajednice 43%
- u Evropskoj uniji 54%.
- Najveći procenat ostvarenosti prava LGBTI zajednice u EU beleži se na Malti (89%) a slede Velika Britanija (85%) i Belgija (82%), dok je najmanji u Bugarskoj i Rumuniji (23%).
- U Rusiji je ostvarenost prava LGBTI osoba samo 7%
- u Turskoj 9%
- najmanja ostvarenost prava u Evropi je u Azerbejdžanu, samo 5%.

Na domaćem terenu, rad nezavisnih tela podigao je problem diskriminacije u vrh agende važnih pitanja za društvo u celini.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti je centralno, autonomno i nezavisno nacionalno telo specijalizovano za zaštitu od diskriminacije i borbu protiv nje. Poverenik je uspostavljen na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije, bira ga Skupština na period od pet godina. Ova institucija je počela sa radom 2010. godine. Opseg

Poverenikovog posla obuhvata: zaštitu od diskriminacije, zaštitu jednakosti i nadziranje sprovođenja zakona i politika protiv diskriminacije. Iako Poverenik nema nadležnost da određuje novčane ili bilo kakve druge kazne, ima određene nadležnosti na raspolaganju – prima i proučava žalbe, daje predloge i upozorenja, podnosi tužbe za diskriminaciju, podnosi manje prekršajne naloge, nadzire sprovođenje zakona i drugih regulativa (Član 33).

Postupak pred Poverenikom se započinje podnošenjem pritužbe. Organizacija za zaštitu ljudskih prava može podneti pritužbu Povereniku u ime nekog lica, sa njegovom/njenom saglasnošću, koje oseća da je predmet diskriminacije (Član 35). Poverenik može da iznese optužbe za diskriminaciju pred sud ukoliko su uslovi iz Člana 46 iz Zakona ispunjeni.

Zaštitnik građana

Dok se nadležnost Poverenika za zaštitu ravnopravnosti svodi da sprečavanje diskriminacije i zaštitu ravnopravnosti koja obuhvata i javne i privatne entitete, Zaštitnik građana ima širu ulogu da nadzire da ponašanje javne administracije i javnih usluga ne povređuje prava građana, vladavinu zakona i načelo dobrog upravljanja.

Iako je institucija Zaštitnika građana uvedena 2005. godine, kancelarija Zaštitnika građana nije uspostavljena do decembra 2007. godine. Zaštitnik građana takođe prima i razmatra pojedinačne žalbe, ali za razliku od Poverenika, Zaštitnik građana može da dela na sopstvenu inicijativu. Osim davanja mišljenja i preporuka u pojedinačnim slučajevima, Zaštitnik građana može pored toga da javno preporuči otpuštanje iz službe zvaničnika koji je odgovoran za kršenje prava građana; on/ona može da pokrene disciplinski postupak protiv zaposlenog u administraciji koji je direktno odgovoran za kršenje građanskih prava.

Pored republičkog Zaštitnika građana, u Vojvodini deluje Pokrajinski Ombudsman. Na lokalnom nivou, kancelarije Zaštitnika građana postoje u nekoliko gradova i opština.

Redovni godišnji izveštaji nezavisnih tela

Godišnji izveštaji Poverenika za zaštitu ravnopravnosti i Zaštitnika građana važan su mehanizam praćenja realizovanja javnih politika i njihovih efekata na život građana i građank i u Republici Srbiji. Prateći ove izveštaje tokom poslednjih godina možemo zaključivati o percepciji LGBT teme u okviru šire teme ljudskih prava.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti

Tokom 2016. godine od ukupnog broja pritužbi koje su podnete Povereniku za zaštitu ravnopravnosti, 26

pritužbi podneto je zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije. Imajući u vidu da je broj pritužbi po ovom osnovu u 2015. godini iznosio 31, kao i podatke raznih istraživanja državnih institucija i organizacija civilnog društva u kojima se, na vrhu ili pri samom vrhu, pripadnici LGBT populacije navode kao najugroženija društvena grupa, Godišnji izveštaj Poverenika za 2016. godinu konstatuje da se slučajevi diskriminacije zbog seksualne orijentacije retko prijavljuju. Strah od stigmatizacije i viktimizacije, kao i nepoverenje u rad državnih institucija su i dalje prisutni među LGBT populacijom, zbog čega je neophodno preduzeti mere u pogledu njihovog osnaživanja da prijave slučajeve diskriminacije. Najveći broj pritužbi, više od 70%, zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije podnele su organizacije civilnog društva. U oblasti javnog informisanja i medija od svih podnetih pritužbi po svim osnovama 48,4% svih pritužbi odnose na diskriminaciju u okviru ove oblasti. Potom sledi oblast rada i zapošljavanja, zatim oblast pružanja usluga ili korišćenja javnih površina i objekata. Analizom sadržine pritužbi može se uočiti socijalna distanca i negativan stav javnosti prema LGBT populaciji, zbog čega je neophodno preduzeti mere za prevazilaženje predrasuda, stereotipa i diskriminatornih stavova prema seksualnim manjinama u svim oblastima, a naročito u oblasti javnog informisanja i medija. Mediji u svakom trenutku moraju biti svesni odgovornosti za objavljeni tekst/ vest, kao i obavezu da, pod plaštom slobode govora, ne iznose diskriminatorne stavove prema ranjivim grupama, u koje nesumnjivo spadaju pripadnici/ce LGBT populacije.

LGBT tema u godišnjim izveštajima Zaštitnika građana

Među posebno ranjive društvene grupe, Zaštitnik građana u svom Godišnjem izveštaju za 2015. godinu navodi organizacije i pojedince zagovornike ljudskih prava, organizacije i pojedince koji iznose kritične stavove, novinare, pripadnike/ice LGBTI populacije. Broj pritužbi porastao je u 2015. godini za 28% (6.231 pritužba). Jačaju ekstremistički pokreti koji u svojim ideološkim platformama negiraju ravnopravnost, uvažavanje različitosti i druge temeljne postavke ljudskih prava i to tako što sve izraženije zloupotrebljavaju ljudska prava na slobodu izražavanja, pri čemu izostaju efikasne reakcije nadležnih državnih organa (pod efikasnom reakcijom ne smatra se javno saopštenje, izuzev ako je dovoljno da spreči ponavljanje štetne pojave, što do sada nije bio slučaj). Relativizuju se i banalizuju, obesmišljavaju temeljni pojmovi i vrednosti poput (ne) diskriminacije, pretpostavke nevinosti, prava deteta, ustavnosti i zakonitosti. Pojedini javni funkcioneri pozivaju se na svoju građansku slobodu izražavanja da bi sa državne funkcije, govoreći u zvaničnom kapacitetu, iznosili neformalna saznanja ili uvredljive i neprimerene lične stavove. Uočava se i pojava da mlade LGBTI osobe, nakon što roditelji i članovi njihovih porodica saznaju za njihovu seksualnu orijentaciju i rodni identitet, budu odbačene od porodice zbog čega su prinuđene da napuste svoje domove. Mnoge od ovih osoba iz tog razloga napuštaju školovanje, a kako su nezaposleni i bez velikih mogućnosti zapošljavanja, često žive na ulici. U Republici Srbiji u 2015. godini ne postoje sigurne kuće ili druge usluge privremenog zbrinjavanja, niti druge mere i usluge za mlade LGBTI osobe u ovakvoj situaciji. Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period 2015. do 2017. godine sadrži aktivnosti usmerene na: uspostavljanje lokalnih servisa; razvoj programa za savetovanje i psihološku podršku mladima u riziku od socijalne isključenosti; razvoj programa obuke. Raširena netolerancija mladih prema LGBTI osobama ukazuje na potrebu da se, u svim oblicima i nivoima obrazovanja, uloži dodatan napor na obrazovanje o toleranciji, nediskriminaciji i

nenasilnom društvu. I pored toga, ni u 2015. godini, u Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji nije uneta eksplicitna zabrana diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, niti je usvojen podzakonski akt koji uređuje bliže kriterijume za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, učenika ili trećeg lica u ustanovama obrazovanja i vaspitanja. Ova Pravilnik⁷ biće usvojen početkom 2016. godine, a na njegovoj primeni u školama još uvek se radi. Takođe, u nastavne planove i programe osnovnih i srednjih škola, a potom i u tekstove udžbenika, nisu uneti sadržaji kojima bi se na prihvatljiv i stručan način obradila sva važna pitanja koja se odnose na prava LGBTI populacije. U oblasti ravnopravnosti polova i prava LGBTI osoba nastavljena je uspešna saradnja sa organizacijama civilnog društva. Predkonferencija „Demokratija za sve: Politička participacija LGBTI osoba na Zapadnom Balkanu“, u Narodnoj skupštini Republike Srbije, koji je organizovalo udruženje Labris, Gej-Lezbejski Victory Institut i Hirschfeld Eddy Fondacija, u saradnji sa Odborom za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova; Konferencija „Demokratija za sve: Politička participacija LGBTI osoba na Zapadnom Balkanu“, u cilju predstavljanja prednosti uključivanja aktivista i aktivistkinja za prava LGBTI osoba, odnosno LGBTI lidera i liderki, u demokratske procese, kao i primera dobre prakse u procesima demokratskog učešća i zaštite ljudskih prava LGBTI osoba na Balkanu. I u Godišnjem izveštaju za 2016. godinu Zaštitnik građana ocenjuje da u društvu i dalje postoje izražene predrasude i stereotipi o osobama drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta. One su, kao i osobe koje podržavaju ostvarivanje prava LGBTI osoba, izložene diskriminaciji i nasilju, uključujući i fizičko nasilje i zlostavljanje. U nacrtu Izmena i dopuna Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji biće uneta eksplicitna zabrana diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Međutim, ostaje problem nesenzibilisanih i četo zastarelih udžbenika sa sadržajima kojima ne obrađuju važna pitanja koja se odnose na prava LGBTI populacije na prihvatljiv i stručan način. Za 2016. godinu prava osoba drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta, posebno pravo na zaštitu fizičkog i psihičkog integriteta, nedovoljno su zaštićena. Zaštitnik građana konstatuje da nisu razvijene usluge za pružanje podrške mladim LGBTI osobama prilikom otkrivanja njihove seksualne orijentacije i rodnog identiteta, kao ni za mlade LGBTI osobe koje su morale da napuste svoje domove, jer su ih porodice, nakon saznanja o njihovoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu odbacile. Pravne posledice prilagođavanja (promene) pola i rodnog identiteta nisu normativno uređene, a Zakon o policiji nije propisao izričitu zabranu diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije.

Istraživanja javnog mnjenja o LGBT pravima

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti realizovao je vrlo značajno istraživanje „Odnos građana i građanki prema diskriminaciji u Srbiji“. Rezultati ovog istraživanja navode pripadnike LGBT populacije kao najdiskriminisaniju grupu (12%) odmah iza pripadnika romske nacionalne manjine. Ovakva percepcija građana u korelaciji je sa rezultatima dobijenim merenjem socijalne distance koja je najizraženija takođe prema LGBT osobama. Ukoliko se posmatra relativan položaj navedenih grupa u odnosu na istraživanje iz 2013. godine, može se zaključiti da je percepcija građana o stepenu njihove izloženosti diskriminaciji slična. Razlika se javlja u tome što građani Rome i LGBT osobe vide kao češće izložene diskriminaciji nego pre tri godine, dok istovremeno starije osobe i žene vide kao manje diskriminisane u odnosu na prethodno istraživanje. Iako je najizraženija diskriminacija prema pripadnicima LGBT populacije, u većini ispitivanih kategorija dolazi do pada socijalne

⁷ <http://www.ombudsman.rs/attachments/Godisnji%20izvestaj%20Zastitnika%20gradjana%20za%202015%20latinica.pdf>

distance u odnosu na rezultate 2013. godine, naročito u pogledu prihvatanja braka i bliskog druženja sa LGBT osobama. Tako je u odnosu na 2013. godinu neprihvatanje braka smanjeno za 19%, a neprihvatanje LGBT osobe za prijatelje za 12%, što je ohrabrujuće i predstavlja pomak u pogledu socijalizacije LGBT osoba u društvo. Četvrtina ispitanika (27%) ne želi da im pripadnici LGBT populacije budu kolege, trećina (34%) ne želi da se sa njima druži, polovina (47%) ne želi da im LGBT osobe budu vaspitači deci, dok bi 63% ispitanika imalo nešto protiv da oni sami ili njihova deca budu u braku sa LGBT osobom. U pogledu informisanja građana o diskriminaciji situacija je drugačija. Prema rezultatima istraživanja, najveći deo medijskog prostora po mišljenju građana posvećuje se ravnopravnosti pripadnika LGBT populacije u odnosu na druge ugrožene društvene grupe. Zabrinjavajuće je da skoro "polovina ispitanika smatra da su diskriminirane grupe same odgovorne za svoj položaj"⁸, kao i da je "tolerancija različitosti otišla u drugu krajnost i da sada pripadnici manjina imaju više prava nego većinska populacija"⁹. Najveći stepen diskriminacije građani pokazuju prema LGBT osobama u Srbiji. Istraživanja javnog mnjenja pokazuju da svaki drugi građanin smatra da je homoseksualnost bolest koju treba lečiti, a više od 80% ne želi LGBT osobe u svojoj porodici.

U istraživanju "Kako reforma sektora bezbednosti utiče na ljudsku bezbednost u Srbiji?"¹⁰ Ponovna procena uticaja reforme sektora bezbednosti na LGBT populaciju koje je sproveo Centar za istraživanje javnih politika navedeno je da iako je u poslednjih pet godina zabeležen izvestan pomak kada je u pitanju bezbednost LGBT osoba, po mišljenju ispitanika/ispitanica, ti pomaci su slabi, a bezbednost ove populacije je i dalje veoma ugrožena. U istraživanju je takođe navedeno da je Srbija zabeležila napredak u izgradnji zakonskog okvira za poštovanje prava LGBT osoba (Evropska komisija 2016). Tome su pre svega doprineli usvajanje Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije 2013-2018, kao i izmene Krivičnog zakonika i Zakona o policiji. Povlačenje Zakona o ravnopravnosti muškaraca i žena iz procedure 2016. godine predstavlja primer dobre prakse delovanja nezavisnih institucija, Ženske parlamentarne mreže i nevladinih organizacija. Kada je reč o praktičnoj primeni zagarantovanih prava, najčešće obrađivan slučaj jeste nepoštovanje prava na mirno okupljanje pripadnika LGBT zajednice. Uprkos održavanju Parade ponosa protekle tri godine, percepcija LGBT osoba o bezbednosnim pretnjama kao kontinuiranom izvoru nesigurnosti, nije promenjena.

U Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije u procesu evropskih integracija za 2016. godinu, navodi se da zakonodavni okvir za zaštitu ljudskih prava postoji, ali se ne sprovodi dosledno. Uočen je nedostatak političke podrške u zaštiti prava najviše diskriminiranih grupa, uključujući i pripadnike LGBTI populacije. Evropska komisija upozorava da je potrebno intenzivirati rad na sprovođenju istraga, gonjenju i kažnjavanju za krivična dela motivisana mržnjom, i delotvorno sprovoditi aktivnosti na promociji ravnopravnosti i obezbeđivanja integracije pripadnika najviše diskriminiranih grupa (Romi, LGBTI osobe, osobe sa invaliditetom, osobe sa HIV/AIDS-om i druge ranjive grupe). Pozitivno su ocenjene pojedine aktivnosti Srbije na promovisanju prava LGBTI populacije, ali se i podseća da se LGBTI osobe i aktivisti i dalje suočavaju s

8 http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/download/izvestaj_diskriminacija_cesid_undp_poverenik_2013_v__21_02_2014_final_sajt.pdf

9 http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/download/izvestaj_diskriminacija_cesid_undp_poverenik_2013_v__21_02_2014_final_sajt.pdf

10 <http://www.osce.org/sr/serbia/292046?download=true>

govorom mržnje, pretnjama, a ponekad i sa fizičkim nasiljem, kao i da ne postoji centralizovana evidencija zvaničnih podataka o broju krivičnih dela motivisanih homofobijom i transfobijom. U izveštaju je navedeno da je potrebna veća politička posvećenost unapređenju kulture poštovanja prava LGBTI osoba i obezbeđivanju zabrane diskriminacije na poslu, u sektoru zdravstva i u sistemu obrazovanja. Nivo predrasuda o LGBTI osobama i dalje je relativno visok i treba se baviti ovim pitanjem.

U izveštaju međunarodne organizacije Amnesty International „Stanje ljudskih prava u svetu“¹¹, u pozitivnom kontekstu se govori o Paradi ponosa koja je i 2016. godine održana bez incidenata. Međutim, kao i u drugim izveštajima navodi se da je zločini iz mržnje i napadi na pripadnike i pripadnice LGBT zajednice još uvek prisutni. Na određene trendove zločina iz mržnje i govora mržnje prema LGBT osobama ukazuje i analitički izveštaj Komiteta pravnika za ljudska prava YUCOM . U izveštaju je ocenjeno da uprkos pozitivnim pomacima još uvek postoje slučajevi zločina iz mržnje u kojima policija sa pripadnicima LGBT postupa bez osnovnog poštovanja prema njihovom ljudskom dostojanstvu, te da deo prijavljenih slučajeva zbog različitih razloga nije zaveden u policijskoj evidenciji. Podaci navode na zaključak da LGBT osobe nemaju poverenje u rad institucija i tužilaštva, kao i da postoji vidna disproporcija između broja prijavljenih slučajeva diskriminacije i njihovog realnog broja. Tome doprinosi i nedostatak državne statistike po ovom pitanju. Analiza medijskog izveštavanja o LGBT osobama, koja je sastavni deo YUCOM–ovog izveštaja¹², pokazala je da je trend izveštavanja o LGBT zajednici pozitivan, da se kreće u dobrom pravcu, da je sve manje negativnih prikaza i korišćenje neadekvatnog rečnika. Preovladavaju neutralni medijski izveštaji sa 71,9% od ukupno 64 analiziranih priloga. Afirmativni tekstovi činili su 23,4% analiziranih priloga, a negativni 4,7% koji su bili zastupljeni u medijima koji imaju izuzetno veliku čitanost ili gledanost i koriste terminologiju koja je uvredljiva za LGBT osobe.

Iako se transrodne osobe suočavaju sa mnoštvom problema od najranijih faza svog života, upravo su administrativno-birokratske procedure ono što najčešće prijavljuju kao najveću prepreku u ostvarivanju svojih prava. Dosadašnja haotična, neujednačena praksa po ovom pitanju je transrodne osobe izuzetno iscrpljivala, uskraćujući im pravo na rad, direktno ili indirektno, usled dužine trajanja, kao i usled neadekvatnog tretmana od zaposlenih u nadležnim organima uprave.

11 <http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=1277934>

12 <https://www.facebook.com/YUCOMoffice/?fref=ts>

Izveštaj o sprovođenju mera za unapređivanje LGBTI osoba planiranih Akcionim planom za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije tokom 2016. godine

Donoseći Strategiju prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2013. do 2018. godine i prateći Akcioni plan za njenu primenu za period 2014-18. godinu Republika Srbija se izjasnila za sprečavanje i zabranu svih oblika, vrsta i posebnih slučajeva diskriminacije. Ovim dokumentima obuhvaćene su društvene grupe čija lična svojstva mogu biti uzrok diskriminacije ili su zbog ličnih svojstava češće izložene diskriminaciji. Ističući da je ispunjavanje međunarodnih i EU obaveza od značaja za međunarodni položaj Republike Srbije, proces izveštavanja o rezultatima dobija još više na značaju. Razlozi za donošenje dokumenta koji treba da unapredi stanje ljudskih prava i suzbije diskriminaciju nalaze se u nizu izveštaja domaćih organizacija civilnog društva, ali i izveštajima Evropske komisije, pretočene u poglavlja 23 i 24. Posle 1. marta 2012. godine i dobijanja status kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, Komisija je konstatovala da je pravni i institucionalni okvir u segmentu osnovnih prava dobar, ali da je primena propisa nezadovoljavajuća. Komisija je takođe konstatovala da su u Republici Srbiji diskriminaciji izloženi Romi, žene, osobe sa invaliditetom, **LGBT osobe**, pri čemu je ocenjeno da je takva praksa zabranjena Ustavom i zakonima, ali da su potrebni bolji mehanizmi kontrole.

Za potrebe monitoring sistema Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije i pratećeg Akcionog plana uspostavljen je **Savet za praćenje realizacije Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine** koji prati primenu Akcionog plana, meri napredak u izvršenju mera, sprovođenju aktivnosti i poštovanju predviđenih rokova. Savet je do sada održao tri sednice na kojima je razmatran napredak u realizaciji AP i usvojeni kvartalni izveštaji sastavljeni od podatak dobijenih od resornih ministarstava i vladinih institucija. Civilno društvo u Savetu predstavlja Milan Antonijević iz YUKOMa. Za potrebe prikupljanja podataka od resornih institucija, pripremljen je upitnik koji popunjavaju realizatori mera, a dostavlja se Kancelariji za ljudska i manjinska prava. Upitnik je privremeni mehanizam prikupljanja podataka, a planira se izveštavanje pomoću softvera u koji će se unositi podaci o realizaciji mera i aktivnosti. U upitniku nadležna tela za sprovođenje mera i aktivnosti se nisu izjašnjavala o rezultatima, već su navodila samo da li su “planirani indikatori postignuti”, bez dodatne ocene efekata na korisnike/ice. Dodatno, procenu efekata otežavaju i indikatori koji nisu uvek dovoljno jasni i merljivi, ali ni rodno osetljivi. Napomenućemo ponovo da je Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije kreirala aktivnosti i mere po osetljivim društvenim grupama, dok je Akcioni plan za primenu ove Strategije izlistao mere i aktivnosti po oblastima, što otežava praćenje realizacije ciljeva, kontrolu međusobne usklađenosti ova dva dokumenta, i njihove usklađenosti sa drugim relevantnim dokumentima javnih politika. Ovo je jedan od razloga zašto nije moguće precizno ustanoviti koje aktivnosti su realizovane, kakvi su efekti njihove realizacije, kao ni koja finansijska sredstava su realizovana za određene društvene grupe.

Institucionalni kapaciteti i spremnost za realizaciju i izveštavanje

Svaka institucija koja učestvuje u realizaciji mera i aktivnosti iz Akcionog plana imenovala je kontakt osobe i zamenike. U cilju jačanja kapaciteta za efikasnije praćenje sprovođenja aktivnosti koje su predviđene ovim dokumentom i sagledavanje predloga za unapređivanje Akcionog plana realizovane su brojne obuke u kojima su učestvovala kontakt osobe i predstavnici resornih ministarstava/institucija – realizatora mera i organizacija civilnog društva:

- U maju 2016. godine, u Beogradu, Kancelarija za ljudska i manjinska prava je uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji, održala dvodnevnu obuku za organizacije civilnog društva na temu “Uloga organizacija civilnog društva u procesu praćenja realizacije Akcionog plana za primenu strategije prevencije i zaštite od diskriminacije”.
- U junu 2016. godine, u Šapcu, Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, uz podršku Kancelarije Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava, održali su trodnevnu obuku za kontakt osobe i predstavnike ministarstava i institucija - realizatora mera iz AP-a na temu „Osnove antidiskriminacione politike i prakse”.
- U cilju dostizanja indikatora predviđenih Akcionim planom, u okviru IPA 2013, tvining projekta „Podrška unapređenju ljudskih prava i nulta tolerancija za diskriminaciju” koji sprovode Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti u saradnji sa Institutom za ljudska prava „Ludvig Bolcman” iz Austrije i Kancelarijom za nacionalne manjine Vlade Slovenije, tokom maja 2016. godine, realizovane su: dvodnevna obuka za rukovodioce u Ministarstvu unutrašnjih poslova na temu „Međukulturna komunikacija i borba protiv diskriminacije”; dvodnevna obuka za predstavnike policije na temu „Liderstvo i borba protiv diskriminacije”; dvodnevna obuka za polaznike Pravosudne akademije i buduće sudije u saradnji sa Pravosudnom akademijom na temu „Sprovođenje antidiskriminacionog zakonodavstva u Republici Srbiji”. Savet za praćenje realizacije Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine organizovao je dve obuke za zaposlene u ministarstvima i u drugim institucijama - realizatorima mera kao i za učesnike u realizaciji mera, a treća je bila tzv. napredna obuka za kontakt osobe i njihove zamenike/ice u ministarstvima i institucijama koji su realizatori mera u Akcionom planu za praćenje primene Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije.
- Teme koje su obrađivane tokom ovih obuka su:
 - Antidiskriminacione politike na nacionalnom i lokalnom nivou, Zakon o zabrani diskriminacije: definicija i oblici diskriminacije, mere, mehanizmi zaštite, saradnja sa civilnim društvom (interaktivna prezentacija);

- Upoznavanje sa mehanizmom praćenja realizacije Akcionog plana i ulogama svih aktera u procesu (interaktivna prezentacija);
 - Praćenje realizacije Akcionog plana – upoznavanje sa pregledom rezultata u realizaciji mera i finansijskim aspektom (interaktivna prezentacija).
- Ministarstvo unutrašnjih poslova je pratilo realizaciju projekta “Razvoj policije u zajednici u opštinama Zemun, Vrbas i Prijepolje” kroz obuku za policijske službenike iz ovih policijskih ispostava koji se bave poslovima prevencije i rada policije u zajednici.

Svakako je dobro što su sve institucije koje su učestvovala u izradi ovih dokumenata¹³ imenovale osobe koje se bave prikupljanjem podataka o implementaciji Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije i pratećeg Akcionog plana za primenu Strategije.

LABRIS je tokom praćenja implementacije ovih dokumenata i izrade ovog izveštaja takođe prikupljao podatke od resornih institucija, a prema nosiocima aktivnosti u Akcionom planu za realizovane aktivnosti u 2016. Upitnici su poslani na sledeće adrese:

- Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave;
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja;
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Ministarstvo kulture i informisanja;
- Ministarstvo omladine i sporta;
- Ministarstvo pravde;
- Ministarstvo zdravlja;
- Služba za upravljanje kadrovima;
- Kancelarija za ljudska i manjinska prava;
- Pravosudna akademija;
- Stalna konferencija gradova i opština.

Odgovore su poslale sve institucije, osim Ministarstva zdravlja.

Opšti utisak, na osnovu dobijenih odgovora od institucija, ostao je isti kao i tokom prethodnog monitoringa: uglavnom nefokusirano i paušalno davanje ocena o realizaciji mera za koje su nadležni, sa čestim navođenjem

¹³ Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave; Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja; Ministarstvo unutrašnjih poslova; Ministarstvo kulture i informisanja; Ministarstvo omladine i sporta; Ministarstvo pravde; Ministarstvo zdravlja; Služba za upravljanje kadrovima; Kancelarija za ljudska i manjinska prava; Pravosudna akademija; Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje; Stalna konferencija gradova i opština.

aktivnosti koje nemaju direktne veze sa određenom merom iz Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije.

Tako se na konkretne mere za LGBT populaciju, često izveštava uopšteno o sprečavanju diskriminacije, zatim o sprečavanju nasilja u školama, bez direktne povezanosti sa rešavanjem konkretnog problema koji tretira određena mera i aktivnost, a u vezi je sa LGBT pitanjem. Stiče se utisak da institucije prilikom kreiranja svojih mera i aktivnosti ne konsultuju ili to rade u manjoj meri, strateške okvire koji nisu pod njihovom direktnom nadležnošću. Institucije koje su odgovarale na LABRISov upitnik navode da se u radu rukovode, pre svega, resornim strateškim dokumentima, dakle onim strategijama koje su same institucije izradile. Postavlja se pitanje usaglašenosti ovih dokumenata sa strateškim dokumentima koji se bave opštim pitanjima, kao što je pitanje borbe protiv diskriminacije.

Saradnja sa civilnim društvom

Ministarstva i ostale institucije uglavnom uključuje organizacije civilnog društva u javne rasprave o strateškim dokumentima, zatim kao partnera prilikom izrade zakonskih i podzakonskih akata, kao članove i članice radnih grupa. Kancelarija za ljudska i manjinska prava navodi da su eksperti iz civilnog društva aktivno učestvovali u kreiranju aktivnosti sadržanih u Strategiji i Akcionom planu. U aprilu 2015. godine Kancelarija je održala konsultativan sastanak sa organizacijama civilnog društva koje se bave LGBT pitanjima. Tema je bila sprovođenje nacionalne medijske kampanje u okviru projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu”. LGBT OCD kojima je bio upućen poziv na konsultativni sastanak su Parada ponosa, Queeria centar, GSA, Egal, LABRIS, GLIC, Asocijacija Duga, NLO, „Izađi” Novi Sad, SPY, GOOSI, IDIHO i Gayten-LGBT. Kancelarija za ljudska i manjinska prava je privela kraju sprovođenje projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu,” prvi projekat koji se odnosi na ovu osetljivu grupu, na nacionalnom nivou, njegovo sprovođenje započeto u martu 2015. godine, trajao je 24 meseca, a završen u martu 2017. godine. Značajno je što su projektne aktivnosti koncipirane u skladu sa merama i aktivnostima sadržanim u Strategiji prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine i Akcionim planom za njenu primenu, pa je ostvarivanje ciljeva postavljenih u projektu, direktno doprinelo i ostvarivanju ciljeva postavljenih u antidiskriminacionoj strategiji. Pratećim Akcionim planom predviđeno je održavanje obuka za određene osetljive grupe u određenim oblastima. S tim u vezi, sprovedene su napredne obuke za zaposlene u centrima za socijalni rad, koje je sprovedla Asocijacija „Duga“. Kroz napredni trening, tokom 15 dvodnevnih treninga, u 14 gradova Srbije, 411 zaposlenih u sistemu socijalne zaštite, obučeno je za rad sa pripadnicima LGBT populacije. Zaključak izveden na osnovu procene znanja polaznika je da su se putem ovog naprednog treninga, kroz unapređenje znanja i prakse za pružanje odgovarajućih usluga socijalne zaštite LGBT osobama i njihovim porodicama, direktno unapredile sposobnosti zaposlenih u centrima za socijalni rad da vode slučajeve i da donose odluke zasnovane na dokazima. Efekti svih aktivnosti koje su realizovane tokom sprovođenja projekta „Stvaranje razumevanja i tolerancije prema LGBT populaciji u srpskom društvu“ predstavljeni su na konferenciji „Napredni treninzi zarad sa seksualnim i rodnim manjinama i njihovim porodicama u sistemu socijalne zaštite” koju je Kancelarija organizovala u

saradnji sa Asocijacijom „Duga” iz Šapca, održanoj 10. februara 2017. godine.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja navodi da saraduje sa civilnim društvom kroz sledeće vrste aktivnosti:

- pružanje podrške organizacijama civilnog društva za realizaciju projektnih aktivnosti koje su u vezi sa obrazovno-vaspitnim procesom;
- uključivanje organizacija civilnog društva u radne grupe za pripremu zakonskih i podzakonskih akata;
- MPNTR poziva civilno društvo na događaje koje organizuje i
- MPNTR učestvuje u događajima koje organizuje civilno društvo.

Što se tiče LGBT teme, MPNTR najčešće saraduje sa LABRISom.

MPNTR često saraduje sa organizacijama civilnog društva realizujući aktivnosti kao što su kampanje i obuke.

U tri srednje škole u Beogradu - Druga ekonomska škola, Farmaceutsko fizioterapeutska škola i Srednja muzička škola Stanković - realizuje se pilot istraživanje i dubinski intervjui/fokus grupe koje se tiču ispitivanja opštih stavova prema LGBT populaciji i nasilju prema LGBT učenicima. Grupa za prevenciju nasilja i diskriminacije u okviru MPNTR pružila je podršku ovoj aktivnosti u okviru kampanje FREE & EQUAL koju

Ujedinjene nacije realizuju u saradnji sa LABRIS-om.

Usaglašavanje aktivnosti

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja najčešće realizuje aktivnosti u saradnji sa međunarodnim i domaćim organizacijama, kao i sa drugim Vladinim institucijama, poput Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Komesarijata za избеглице, Kancelarije za ljudska i manjinska prava. Kad je reč o realizaciji ove Strategije i pratećeg AP, MPNTR je ostvarilo saradnju u realizaciji mere 4.1.4. Akcionog plana za primenu ove Strategije. U pripremi i donošenju Pravilnika o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja (usvojen februara 2016 - „Sl. glasnik RS“, br. 22/16), MPNTR je tesno saradivalo sa resornim ministarstvima i institucijama, a sa Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti i UNICEFom, pored resornih ministarstava, saraduju i na izradi Uputstva za primenu ovog Pravilnika. Pravilnik i buduće Uputstvo (trenutno u nacrtu) navode kao jedan od osnova diskriminacije - rodni identitet i seksualnu orijentaciju.

Grupa za prevenciju nasilja i diskriminacije saraduje sa institucijama na nacionalnom i lokalnom nivou. Niz aktivnosti koje su realizovane ili su u toku nisu specifično usmerene na pojedine društvene grupe, već

se temi prevencije nasilja i diskriminacije pristupa generalno, što uključuje sve đake, među kojima su i pripadnici i pripadnice LGBT zajednice. Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije obezbeđuje dodatnu podršku obrazovno-vaspitnim institucijama i roditeljima u prevenciji i intervenciji na sve oblike nasilja, kao i u rešavanju pojedinačnih slučajeva nasilja. Do sada nije bilo prijavljenih slučajeva po osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Program "Škola bez nasilja" sprovodi se od 2006. godine. Glavni cilj programa "Škola bez nasilja" jeste stvaranje bezbedne i podsticajne sredine za učenje, rad i razvoj. Programom je obuhvaćeno 274 škola (253 osnovne i 24 srednje), 17 000 nastavnika koji su prošli obuku za prevenciju nasilja i 229 000 učenika. Izrađen je interaktivni sajt „Škola bez nasilja“ www.sbn.rs koji je zaposlenima, roditeljima i učenicima resurs u oblasti prevencije nasilja. Iako u prvobitnom obliku ovaj program nije obuhvatao LGBT teme, uvedena je rodna komponenta projekta kako bi se obradile i teme roda i pola, upoznalo sa vrstama rodno zasnovanog nasilja među kojima je i nasilje zasnovano na seksualnoj orijentaciji. Izrađen je instrument za procenu bezbednosti školskog okruženja (BŠO) i Priručnik za procenu bezbednosti školskog okruženja u okviru procene ispunjenosti standarda kvaliteta obrazovno-vaspitnih ustanova i jačanje kapaciteta škola i prosvetnih savetnika za praćenje bezbednosti školskog okruženja. Obučeni mentori i koordinatori za prevenciju nasilja/savetnici iz svake školske uprave na teritoriji Republike Srbije, koji su uključeni u eksternu evaluaciju vaspitno-obrazovnih ustanova za podršku školama u primeni novog metoda. Razvijeni su instrumenti za procenu rodno zasnovanog i digitalnog nasilja, a obuku je prošlo 88 savetnika za rad na SOS telefonskoj liniji Ministarstva prosvete za prijavu nasilja u školama, 0800200201, koji volonterski dežuraju svakog radnog dana od 7.30-15.30h. Iako nije bilo prijava nasilja i diskriminacije čiji osnov su rodni identitet i seksualna orijentacija, ovaj mehanizam je dobar resurs koji je otvoren i za prijavu tih slučajeva, ali i podrška za adekvatno i pravovremeno reagovanje. Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja su se javljale škole sa zahtevom da im se pruži podrška u radu sa đacima drugačije seksualne orijentacije i stručno mišljenje o tome kako da kreiraju tolerantnu grupnu dinamiku na nivou škole i odeljenja. U okviru projekta „Prevencija rodno zasnovanog nasilja“, koji je Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije implementirala u saradnji sa UNICEF-om, realizovane su i sledeće aktivnosti:

- U saradnji sa Centrom za studije roda i politike, UNICEFom i Institutom za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Grupa je pripremala, sprovodila i analizirala istraživanje o rodno zasnovanom nasilju u osnovnim i srednjim školama u Republici Srbiji. Istraživanje je imalo za cilj da proveri zastupljenost rodno zasnovanog nasilja u osnovnim i srednjim školama u Srbiji. Takođe, cilj je bio i da se ispituju i predlože dobre prakse prevencije i intervencije u slučajevima istraživanih vrsta nasilja. Ciljna grupa su bili učenici i učenice od 4. razreda osnovne škole do 4. razreda srednje škole, kao i nastavnici/e i stručni saradnici/e istih škola. U istraživanju je učestvovalo 24 982 ispitanika, od čega 12 387 muškaraca i 12 595 žena koji su popunjavali neki od 8 upitnika konstruisanih u ove svrhe.
- Izrađen i školama distribuiran Priručnik „Prevencija rodno zasnovanog nasilja“. U poslovima koje obavlja ZUOV ostvarena je saradnja sa institucijama koje su značajne za ovu oblast. Na primer, po Zakonu o udžbenicima („Službeni glasnik RS“, broj 68/2015) prilikom davanja stručne ocene rukopisa, ukoliko radna grupa ima sumnju da postoje elementi diskriminacije po bilo kom osnovu, šalje se dopis Povereniku za zaštitu ravnopravnosti da da svoje mišljenje o toj sumnji. Saradnja po tom pitanju je odlična, jer se time

obezbeđuje sigurnost procene o prisustvu diskriminativnih sadržaja u rukopisima udžbenika i sprečava mogućnost da se u upotrebu puste oni udžbenici koji ne zadovoljavaju Član 11 Zakona o udžbenicima. Isto se odnosi i na procenu kvaliteta progama obuke stručnog usavršavanja zaposlenih u obrazovanju čiji Katalog priprema ZUOV.

Afirmisanje kulture tolerancije i nediskriminacije

Kancelarija za ljudska i manjinska prava je resorna institucija koja prati realizaciju Strategije, prikuplja podatke o realizovanim merama i priprema kvartalne izveštaje.

Mera 3.1.13, kroz aktivnosti: 1. Izrada promo materijala i specijalizovanih vodiča i priručnika kako za same osetljive grupe tako i radi upoznavanja širokog kruga građana sa njihovim specifičnostima i problemima, 2. Povećanje broja medijskih priloga o osetljivim društvenim grupama i 3. Kroz održavanje skupova, tribina i na druge načine, afirmisati kulturu tolerancije prema osetljivim društvenim grupama. Realizacija ove mere predviđena je za period: kontinuirano.

U skladu sa prilogom Kancelarije za ljudska i manjinska prava za izradu Trećeg izveštaja o praćenju implementacije Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine, mera 3.1.13. je realizovana. KLjMP je raspisala konkurs za projekte udruženja radi unapređenja položaja i statusa Roma u Republici Srbiji u septembru 2015. godine. Podržano je 36 udruženja u ukupnom iznosu od 16.962.855,23 RSD. Osnov za definisanje prioriteta konkursa su bile preporuke koje proističu iz Operativnih zaključaka sa Seminara o socijalnom uključivanju Roma i Romkinja u Republici Srbiji. Podržani su projekti kojima se ostvaruje unapređenje kvaliteta života romske populacije kroz kreiranje i promovisanje integralnih lokalnih usluga, servisa ili programa; podsticanje pozitivnog delovanja šire društvene zajednice prema predstavnicima romske populacije, kao socijalno ugrožene populacije; realizacija programa namenjenih većem uključivanju Romkinja i mladih pripadnika romske populacije. U okviru ovih ciljeva podržane inicijative između ostalog usmerene na ekonomsko jačanje mladih Roma, radnu aktivaciju, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, podršku ranom razvoju, višestruko diskriminirane osobe, osnaživanje Romkinja, prevenciju trgovine ljudima, i drugo. U okviru smernica je naglašeno da je poželjno da projekat i projektne aktivnosti budu promovisane u javnosti, medijima. Sa realizacijom projektnih aktivnosti započelo se u novembru 2015. godine u trajanju od četiri meseca. Sva udruženja su realizovala medijske kampanje, na TV i radio stanicama, društvenim mrežama. Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije, u saradnji sa Nacionalnim savetom romske nacionalne manjine, obeležila je 8. april nizom aktivnosti povodom Međunarodnog dana Roma u saradnji sa državnim organima, lokalnim samoupravama, organizacijama civilnog društva, međunarodnim partnerima i medijima.

Izložba fotografija pod nazivom „Usnija Redžepova – život Koštane” otvorena u foajeu druge galerije Narodnog pozorišta u Beogradu. Istog dana organizovan i okrugli sto na temu „Romi i Poglavlje 23” u Klubu poslanika u Beogradu. U amfiteatru na Nišavskom keju, kod spomenika Šabanu Bajramoviću u Nišu održan koncert i kulturno-umetnički program. Kancelarija za ljudska i manjinska prava obeležila je Dan maternjeg jezika sa Nacionalnim savetima nacionalnih manjina, državnim organima, institucijama, nezavisnim telima. Predstavnicima 41 medija uručene su zahvalnice za medijski doprinos u promovisanju ljudskih i manjinskih

prava u prošloj godini, a 13 zahvalnica predstavnicima medija koji su u prethodnoj godini svojim radom pratili rad Nacionalnih saveta i izveštavali na jezicima nacionalnih manjina. Za ove aktivnosti je isplaćeno 780.000 RSD budžetskih sredstava.

U izveštajnom periodu nije se otpočelo sa realizacijom ove aktivnosti u okviru IPA 2013 Tvinig ugovora, ona je planirana za izveštavnje u narednim periodima.

Mera 3.2.1 kroz aktivnosti: 1. Organizovanje godišnje javne kampanje sa ciljem promocije tolerancije, ravnopravnosti i jednakosti osetljivih grupa u društvu; 2. Objavljivanje priloga i učešće u emisijama u elektronskim medijima kojima se promovišu nenasilje i tolerancija prema osetljivim društvenim grupama? Realizacija ove mere predviđena je za period: kontinuirano.

Kancelarija za ljudska i manjinska prava u odgovoru na Upitnik za Treći izveštaj o praćenju implementacije AP, u vezi sa realizacijom mere 3.2.1. navodi da je mera realizovana u ovom izveštajnom periodu (prvi i drugi kvartal 2016). Kancelarija za ljudska i manjinska prava je u aprilu mesecu 2016. godine u okviru javnog konkursa za projekte udruženja radi zaštite i unapređenja ljudskih prava „Sprovođenje antiskriminacionih politika u Republici Srbiji” finansijski podržala 33 projekta. Projekti podrazumevaju realizaciju velikog broja tribina, okruglih stolova, medijske kampanje na lokalnom nivou i sl. sa ciljem povećanja informisanosti o ljudskim pravima osetljivih društvenih grupa. Opredeljena sredstava na konkursu su 15.410.138 RSD. Od 33 projekta, osam inicijativa usmereno na žene, šest na decu i mlade; sedam na projekte za starije osobe; pet projekata imaju ciljnu grupu osobe sa invaliditetom; četiri projekta se odnose na LGBTI osobe i tri na izbeglice, interno raseljena lica i druge ugrožene migrantske grupe.

Mera 3.2.1, u odnosu na posebne mere u odnosu na osetljivu grupu – LGBTI/transrodne osobe, kroz aktivnosti:

1. Vođenje medijske kampanje i podrška proizvodnji medijskih sadržaja radi ostvarivanja načela jednakosti i jednakih prava LGBTI-transrodnih lica;
2. Aktivno promovisanje saradnje, komunikacije i zajedničkog rada sa LGBTI zajednicom;
3. Realizovanje projekata prevencije sa ciljem promovisanja i poštovanja različitosti;
4. Preduzimanje preventivnih mera, kao i identifikovanje potencijalnih bezbednosnih pretnji i njihovo otklanjanje, radi efikasnijeg ostvarivanja prava na slobodu mirnog okupljanja građana, postizanja bezbednosti učesnika na LGBTI skupovima i zaustavljanju akata nasilja i sličnih oblika kršenja ljudskih prava, zasnovanih na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu;
5. Redovni sastanci sa organizatorima „Parade ponosa” Realizacija ove mere predviđena je za period: kontinuirano.

U Trećem izveštaju o praćenju implementacije AP kancelarija je izvestila da je mera delimično realizovana, jer je sprovođenje nacionalne medijske kampanje otpočelo tokom druge polovine 2016. godine, zbog kašnjenja

prouzrokovanog procedurama javne nabavke. Takođe, u izveštajnom periodu nije se otpočelo sa realizacijom ovih aktivnosti u okviru IPA 2013 Tvining ugovora, a sprovođenje određenih aktivnosti je planirano za naredni period. Kancelarija za ljudska i manjinska prava je u aprilu mesecu 2016. godine u okviru javnog konkursa za projekte udruženja radi zaštite i unapređenja ljudskih prava „Sprovođenje antiskriminacionih politika u Republici Srbiji” finansijski podržala četiri projekta organizacija civilnog društva koja su usmerena na unapređenje položaja LGBTI , sredstvima u iznosu od 1.000.000,00.

Projekti podrazumevaju realizaciju velikog broja radionica, fokus grupa, obuka, medijskih kampanja na lokalnom nivou i sl. sa ciljem podizanja nivoa znanja i svesti o slučajevima diskriminacije sa kojom se suočavaju LGBTI osobe, jačanja kompetencija zaposlenih u oblasti socijalne zaštite s naglaskom na lokalni nivo, antidiskriminacionim politikama i dr. Predstavnici i predstavnice Kancelarije za ljudska i manjinska prava učestvovali su na stručnim konferencijama i događajima koji su se bavili LGBT tematikom, među kojima su bili i „LGBTI Karavan” i „Ponos Srbije“. „LGBTI Karavan” održavao se u 10 gradova u Srbiji (Apatin, Vrbas, Vrnjačka Banja, Inđija, Novi Sad, Kragujevac, Kruševac, Niš, Svilajnac, Zrenjanin, Beograd), a kao glavnu temu imao je položaj LGBTI osoba u Republici Srbiji, odnosno pitanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije koji su drugačiji od normativnih. Na tribinama u okviru karavana govorila je i predstavnica Kancelarije za ljudska i manjinska prava, koja je predstavila komponente projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu”. Predstavnici Kancelarije za ljudska i manjinska prava učestvovali su na četvrtom IDAHOT forumu u Kopenhagenu, u Danskoj, kao i na 16. sastanku neformalne mreže Vladinih *focal point* osoba za LGBTI pitanja, gde su predstavljene aktivnosti realizovane u RS u cilju unapređenja LGBTI osoba u 2015. godini. „Ponos Srbije”, trans-prajd održan je 25. juna 2016. godine, to je ujedno bila prva šetnja koja je prošla bez ijednog incidenta, uz minimalno policijsko obezbeđenje. Navodimo i da su organizacije civilnog društva, u saradnji sa kancelarijama za mlade na lokalnom nivou, sprovele 11 kampanja manjeg obima kojima se promoviše tolerancija bez obzira na seksualnu orijentaciju i rodni identitet, u okviru sprovođenja projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu”. Aktivnosti su obuhvatile teritoriju cele Srbije, odnosno 25 jedinica lokalne samouprave, a prioritet je dat projektima koji su se sprovodili u manjim sredinama širom Srbije. Aktivnosti su sprovedene u periodu od oktobra 2015. do marta 2016. godine. U cilju realizacije najvažnije projektne aktivnosti - sprovođenje kampanja na nacionalnom i lokalnom nivou sa akcentom na medijske aktivnosti, Kancelarija je podržala 17 projekata OCD, u periodu od decembra 2016. do februara 2017. godine. U okviru kampanja, realizovana su 4 dokumentarna filma, 22 video spota i video klipa, 17 emisija, niz stručnih i medijskih skupova, performansa, radionica i obuka. Aktivnosti su podrazumevale i stalnu komunikaciju sa nacionalnim i lokalnim medijima, kao i komunikaciju na društvenim mrežama.

Mera 3.1.4, kroz aktivnost: 1. Izraditi i podneti izveštaje relevantnim međunarodnim telima o sprovođenju potvrđenih međunarodnih ugovora. Realizacija ove mere predviđena je za period: Kontinuirano za aktivnost br. 1.

Drugi i treći periodični izveštaj o primeni Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije Vlada Republike Srbije usvojila je u decembru 2015. godine, a Drugi i treći periodični izveštaj o

primeni Konvencije o pravima deteta koji sadrži informacije o primeni oba protokola uz ovu Konvenciju, Vlada Republike Srbije usvojila je u maju 2015. godine. Inicijalni izveštaj Republike Srbije o primeni Međunarodne konvencije o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka predstavljen je Komitetu za prisilne nestanke 4. i 5. februara 2015. godine. Drugi periodični izveštaj Republike Srbije o primeni Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni ili postupaka UN, predstavljen je Komitetu protiv torture 29. i 30. aprila 2015. godine. Izveštaj o primeni preporuka broj 17. i 23. iz Zaključnih zapažanja Komiteta za eliminisanje diskriminacije žena u vezi sa Drugim i trećim periodičnim izveštajem o primeni Konvencije o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW/C/SRB/2-3) Vlada je usvojila 31. decembra 2015. godine. CEDAW Komitetu je dostavljen u januaru mesecu. Na 15.zasedanju Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, 5-6. aprila 2016. godine, u Ženevi, delegacija Republike Srbije je predstavila Inicijalni izveštaj o primeni Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom. Komitet je usvojio Zaključne primedbe sa preporukama Republici Srbiji za zaštitu vi unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u narednom izveštajnom periodu. Delegacija Republike Srbije, u interaktivnom dijalogu sa članovima Komiteta Ujedinjenih nacija, 7. i 8. marta 2017. godine, u Ženevi, predstavila je Treći periodični izveštaj o primeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, 7. i 8. marta 2017. godine, u Ženevi.

Mera 3.1.12, kroz aktivnosti: 1. Posebnu pažnju posvetiti slučajevima višestruke diskriminacije, 2. Obezbediti mehanizam praćenja ovih slučajeva kroz obrazovanje stalne intersektorske grupe i 3. Utvrditi razloge slučajeva višestruke diskriminacije i otkloniti njihove posledice? Realizacija ove mere predviđena je za period: za aktivnost 1 - kontinuirano; za aktivnost 2 – četvrti kvartal 2014; za aktivnost 3 – kontinuirano od formiranja mehanizma.

Kancelarija za ljudska i manjinska prava u Trećem izveštaju o sprovođenju AP navodi da Tvining projekat „Podrška u unapređenju ljudskih prava i nulta tolerancija na diskriminaciju”, ne sadrži ciljeve koji se odnose na uspostavljanje tela za monitoring i reagovanje u slučajevima višestruke diskriminacije. Kancelarija za ljudska i manjinska prava, navodi da mera nije realizovana.

Mera 3.2.8 kroz aktivnosti: 1. Analiza uzroka koji dovode do preporuka nezavisnih kontrolnih organa i 2. Razmatranje i utvrđivanje mera za sprečavanje diskriminacije prema osetljivim društvenim grupama na osnovu analize konkretnih slučajeva sa kojima se suočavaju Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnika građana i Pokrajinski ombudsman. Realizacija ove mere predviđena je za period: kontinuirano.

U Upitniku za Treći izveštaj, u vezi sa merom 3.2.8. Kancelarija za ljudska i manjinska prava je izvestila da ona nije realizovana i navela sledeće: Početak sprovođenja aktivnosti “Analiziranje posebnih slučajeva diskriminacije LGBT osoba sa kojima se suočavaju Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Zaštitnik građana, Pokrajinski ombudsman u cilju eliminisanja njihovih uzroka i posledica”, očekuje se tokom druge polovine 2016. godine, kako bi se sprovedla evaulacija efekata nacionalne medijske kampanje analizama slučajeva diskriminacije pre i tokom sprovođenja medijske kampanje. Ova aktivnost nije realizovana ni tokom druge polovine 2016. godine, usled kompleksnosti procedure javnih nabavki, pre svega usaglašavanja kriterijuma

za javne pozive koji su koordinirani među više resora i njihovih specifičnih zahteva prema svakoj aktivnosti.

Mera 3.2.9 kroz aktivnosti: 1. obezbediti materijalna sredstva radi pomoći u realizovanju programa ustanova i organizacija koji se realizuju kao pomoć žrtvama nasilja: NADEL-SOS telefon za pomoć deci žrtvama nasilja, SOS telefon, sigurne kuće za žene i decu žrtve nasilja, sigurne kuće za žrtve nasilja usled seksualne orijentacije i dr, 2. Prošireni i utvrđeni novi programi koji se realizuju kao pomoć žrtvama nasilja i 3. Obezbediti podršku i pomoć ustanovama i organizacijama koje pružaju neposrednu psihološku pomoć žrtvama. Realizacija ove mere predviđena je za period: kontinuirano za svaku budžetsku godinu.

Kancelarija je navela da je ova mera realizovana u trećem izveštajnom periodu (prvi i drugi kvartal 2016. godine). Kancelarija za ljudska i manjinska prava je u aprilu mesecu 2016. godine u okviru javnog Konkursa za projekte udruženja radi zaštite i unapređenja ljudskih prava „Sprovođenje antiskriminacionih politika u Republici Srbiji” finansijski podržala devet projekata usmerenih na unapređenje položaja žena, sredstvima u iznosu od 4.882.744,15 RSD. Projekti se realizuju na lokalnom nivou i podrazumevaju održavanje velikog broja radionica, fokus grupa, obuka, medijskih kampanja i sl., sa ciljem podizanja nivoa znanja i svesti o ljudskim pravima žena; ukazivanja na probleme sa kojima se suočavaju samohrane majke, Romkinje-povratnice po ugovoru o redamisiji i žene na selu, kao i upoznavanju sa funkcionisanjem mehanizama zaštite. Jedan broj projekata je usmeren na prevenciju i prepoznavanje nasilja nad ženama, kao i osnaživanje žena kako bi prijavile nasilje u porodici i osposobile se da se zaštite.

Obrazovanje i profesionalna edukacija

Jačanje institucionalnih kapaciteta za koordinaciju rada na sprečavanju i suzbijanju diskriminacije u **Kancelariji za ljudska i manjinska prava** – u oblasti antidiskriminacije u Kancelariji za ljudska i manjinska prava deluje Sektor za unapređenje i zaštitu ljudskih prava, i Grupa za antidiskriminacionu politiku, a poslovi rukovodioca ove Grupe neposredno se odnose na praćenje implementacije Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine, kontakt osoba u Kancelariji koordinira planirane aktivnosti sa kontakt osobama u drugim institucijama ili ih usklađuje sa predviđenim učesnicima u njihovom sprovođenju. Dosadašnje iskustvo u sprovođenju Akcionog plana je pokazalo da dobra koordinacija različitih realizatora mera, doprinosi i uspešnijoj realizaciji, ali i praćenju Akcionog plana. Blagovremena koordinacija različitih realizatora mera doprinosi da se izbegnu situacije u kojima indikatori nisu postignuti ili su delimično postignuti od strane jednog realizatora.

Kancelarija za ljudska i manjinska prava je budžetirala sve mere, odnosno aktivnosti za koje je Akcionim planom predviđena kao odgovorni realizator, za period važenja Akcionog plana – 2016, 2017. i 2018. godinu. Jedan broj aktivnosti koji je KLjMP sproveda u trećem izveštajnom periodu (prvi i drugi kvartal 2016. godine) realizovan je i donatorskim sredstvima iz IPA 2013 Tvining projekta „Podrška unapređenju ljudskih prava i nulta tolerancija za diskriminaciju”. Ukazujemo da je realizacija nekih mera bila planirana u drugom izveštajnom periodu (od drugog do četvrtog kvartala 2015. godine) ali s obzirom da prema procenama Ministarstva finansija, za otpočinjanje realizacije IPA 2013 Tvining ugovora nisu bili ispunjeni svi preduslovi, ovaj projekat je otpočeo sa sprovođenjem u septembru 2015. godine. Ova okolnost je znatno doprinela da dinamika realizacije planiranih aktivnosti bude vremenski odložena.

Jačanje svesti relevantnih aktera krivično pravnog sistema o značaju procesuiranja zločina iz mržnje tokom 2016. godine bavila se **Pravosudna akademija**. U organizaciji Pravosudne akademije i Misije OEBS u Srbiji u toku 2016. godine održana su 4 seminara „Zločini iz mržnje-seminar za predstavnike pravosuđa”. Učesnici: sudije i sudijski pomoćnici krivičnih odeljenja osnovnih i viših sudova i tužioci i tužilački pomoćnici osnovnih i viših sudova kao i predstavnici MUP-a. Seminari su održani:

- 19. april 2016. Niš
- 25.4.2016. Novi Pazar
- 26.4.2016. Kragujevac
- 12.5.2016. Beograd

Predavači na seminaru bili su sudija Vrhovnog kasacionog suda, zamenica Republičkog javnog tužioca, predstavnici Misije OEBS u Srbiji, kao i Kancelarija za ljudska i manjinska prava, kao i predstavnik asocijacije romskih organizacija.

Obezbeđena stručna obuke za sudije, tužioce i druge zaposlene u pravosuđu u vezi sa sprečavanjem diskriminacije, o međunarodnim standardima, praksi međunarodnih nadnacionalnih mehanizama zaštite ljudskih prava i opštenju funkcionera i zaposlenih u pravosudnoj upravi sa pripadnicima osetljivih društvenih grupa. Organizovani okrugli stolovi za apelacione sudove koji su kao rezultat imali usvajanje zajedničkih stavova u vezi sa određenim brojem spornih pitanja koji će kao posledicu imati usaglašavanje sudske prakse u predmetima diskriminacije na teritoriji sve 4 apelacije. U toku je trening trenera za dodatne predavače Akademije u ovoj oblasti. Tokom trećeg i četvrtog kvartala je nastavljena i završena obuka budućih trenera iz redova sudija viših sudova sa teritorija sve 4 apelacije u oblasti nediskriminacije. Pored obuke je organizovana i studijska poseta Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. Sudije koje su prošle obuku su uspešno testirane 7. i 8. decembra 2016. godine, kako usmeno, kako bi se ocenila njihova sposobnost prenošenja znanja, tako i pismeno, kako bi se utvrdio potreban stepen posebnih znanja iz ove oblasti. Ovim treningom trenera Akademija je dobila dodatne predavače za ovu važnu temu, što će olakšati organizaciju obuke, dok je za pravosuđe ovo doprinos u smislu unapređenja efikasnosti rešavanja ovih predmeta, koji su hitni, u svim većim višim sudovima na teritoriji Republike Srbije, s obzirom da se očekuje da će ovih osam sudija moći da pruži savetodavnu pomoć svojim kolegama kod najčešćih problema u praksi prilikom rešavanja predmeta diskriminacije.

Uloga **Službe za upravljanje kadrovima** (SUK) je da pruži kontinuiranu podršku reformi državne uprave u skladu sa principima profesionalizacije, depolitizacije, racionalizacije i modernizacije utvrđenom Strategijom reforme državne uprave, kao i da obezbedi primenu i dalji razvoj utvrđenih standarda i procedura u procesima koji čine upravljanje ljudskim potencijalima. Služba za upravljanje kadrovima je Vladina služba osnovana krajem 2005. godine. Njena uloga je da podržava reformu državne uprave, vodeći se osnovnim principima sadržanim u Strategiji koju je Vlada donela 2004. godine pre svega principom profesionalizacije. Služba ne odlučuje o kadrovima u državnoj upravi, ona stvara uslove za razvoj profesionalne državne uprave sposobne da odgovori izazovima koji se pred nju postavljaju. SUK navodi da su stvaranje uslova za efikasan odabir kadrova, primenom kriterijuma sposobnosti, za pravilno odlučivanje o napredovanju prema rezultatima rada, za kontinuirano stručno usavršavanje i razvoj karijere državnih službenika neki najvažnijih zadataka. Sa ciljem jačanja institucionalnih i ljudskih kapaciteta za koordinaciju rada na sprečavanju i suzbijanju diskriminacije, SUK usklađuje svoje aktivnosti sa drugim institucijama. Tokom 2016. godine SUK je realizovao aktivnost **4.1.6.1.** U Godišnjem planu obuke, iz tačke „Ljudska prava“, izdvojena je podtačka „Zaštita od diskriminacije“ i kao posebna tačka i prilagođena je u odnosu na podatke o diskriminatornim praksama i aktima diskriminacije prema određenim osetljivim društvenim grupama i planom potreba. SUK aktivno uključuje, u proces dizajniranja i planiranja programa obuke i u samu realizaciju sledeće institucije: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, Kancelariju za ljudska i manjinska prava, Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. U realizovanju aktivnost **4.1.6-2.** „*Izrada priručnika o zaštiti od diskriminacije posebno u odnosu na osetljive društvene grupe za potrebe edukacije*“ – SUK navodi da sarađuje sa Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti, a da je Priručnik koji je izradila ova

institucija podeljen na obukama. Priručnik za zaštitu od diskriminacije¹⁴ sastavni je deo obuke „Zaštita od diskriminacije“.

SUK je, odgovarajući na upitnik LABRISa, navela utrošena sredstva. Aktivnosti koje su deo Strategije budžetirane su 2016 – 82.594.94 RSD, za 2017. godine opredeljena su sredstva 159.493.67 RSD, a aktivnosti se ne finansiraju iz EU fondova.

Realizovane obuke u 2016.

Naziv obuke	Broj obuka	Ukupno učesnika
Zaštita od diskriminacije	2	29
Mehanizmi za praćenje stanja ljudskih prava	1	11
Rodna ravnopravnost	2	29

Pol učesnika/ica

Muški	17,14 %
Ženski	82,86 %
Ukupno	100 %

Izrada rodne analize sadržaj programa obuke i sprovođenja obuke državnih službenika realizovana je delimično. U toku su predgovori sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i SIPRU timom u vezi sa pronalaženjem sredstava i ekspertize za izradu rodne analize sadržaja programa obuka, u toku 2017.

Priručnik za prepoznavanje slučajeva diskriminacije pred organima javne vlasti pripremila je kancelarija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, a dostavljen svim lokalnim samoupravama u cilju početka obuke zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave da bi u svom radu prepoznali diskriminaciju i radili na sprečavanju iste a sve ovo je dogovoreno sa Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti. **Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave** i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i SKGO su prepoznali potrebu da se postojeći antidiskriminacioni pravni okvir približi svim javnim službama u jedinicama lokalne samouprave, kroz organizaciju jednodnevnih regionalnih radionica. Regionalne radionice pod nazivom „Zaštita od diskriminacije - prepoznavanje i sprečavanje slučajeva diskriminacije u radu organa jedinica lokalne samouprave“ namenje su načelnicima opštinskih/gradskih uprava, zamenicima načelnika i sekretarima skupštine opštine/grada. Učesnici radionica upoznati su sa pojmom i oblicima diskriminacije i ulogom i nadležnostima Poverenika

14 <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/predstavljen-prirucnik-za-prepoznavanje-diskriminacije-pred-organima-javne-vlasti/>

za zaštitu ravnopravnosti, nadležnostima lokalne samouprave u kontekstu primene antidiskriminacionog zakonodavstva, kao i sa načinima reagovanja u konkretnim slučajevima, kroz prikaz relevantne prakse Poverenika. Cilj je osposobljavanje za prepoznavanje diskriminacije u praksi i reagovanje. Prvi 10 radionica održano je tokom marta i aprila 2017. godine.

Stručno usavršavanje zaposlenih u centrima za socijalni rad

Prema izveštaju **Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja**, zaposleni u centrima za socijalni rad pohađali su različite obuke. U organizaciji "Duga" iz Šapca stručnjaci organa starateljstva su pohađali 2 akreditovane obuke.

- U periodu 2011-14 obuku "Osnovni treninzi za rad sa LGBT osobama i njihovim porodicama u sistema socijalne zaštite" pohađalo je 1037 stručnih radnika;
- U periodu 2014-17 godine obuku "Napredni treninzi za rada sa seksulanim i rodnim manjinama i njihovim porodicama u sistema socijalne zaštite" pohađalo je 630 stručnih radnika.

U periodu 2013-16. godine zaposleni u svim centrima za socijalni rad su kontinuirano pohađali obuke na temu "Upis u matičnu knjigu rođenih i ostvarivanje prava u oblasti državljanstva, prebivališta i boraništa građana i porodično pravne zaštite uz osvrt na oblast antidiskriminacije i dobre uprave".

Kancelarija za ljudska i manjinska prava je u okviru Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2014. do 2018. godine realizovala **meru 4.1.11** kroz aktivnost: 5. Obezbediti stručnu obuku i stručno-metodološko uputstvo za zaposlene u centrima za socijalni rad u vezi sa diskriminacijom žena, LGBTI, IRL, lica s obzirom na njihovo zdravstveno stanje, kao i postupanju i radu sa ženama i decom sa invaliditetom – žrtvama nasilja? Ova aktivnost je realizovana kasnije nego što je to bilo predviđeno Akcionim planom jer je tim projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu” formiran 10. marta 2015. godine, a aktivnost koja se tiče kreiranja i sprovođenja naprednih obuka za zaposlene u centrima za socijalni rad je bila predviđena da počne tokom druge projektne godine, odnosno, u drugoj polovini 2016. godine. Kancelarija za ljudska i manjinska prava je, 27. oktobra 2016. godine, raspisala „Konkurs za projekat udruženja radi unapređenja i zaštite ljudskih prava u Republici Srbiji u oblasti socijalne zaštite” u okviru projekta „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu”. Kancelarija je 05. decembra 2016. godine za finansiranje odobrila predlog projekta Asocijacije „Duga” Šabac, u ukupnoj vrednosti od 3.000.000 dinara. Napredne obuke za zaposlene u centrima za socijalni rad koje je sprovela „Duga” prošlo je više od 400 (410) zaposlenih u sistemu socijalne zaštite. Imajući u vidu da je projektom bilo predviđeno 300 polaznika obuka, ohrabruje veliko interesovanje koje su zaposleni u sistemu socijalne zaštite pokazali za ovakav vid obuka. Napredni treninzi su akreditovani u Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja resorna je institucija za realizaciju niza mera u oblasti obrazovanja. U obrazovnom sistemu i dalje nailazimo na nespremnost da se sistemski obračuna sa diskriminacijom po osnovu seksualne orijentacije. Udžbenici se teško menjaju, a deo nastavnog kadra i dalje ima jake homofobične stavove.

Mera: 4.1.1. Uvesti u obrazovni sistem različite sadržaje i oblike rada koji promovišu antidiskriminaciono ponašanje i vrednosti i razvijaju kompetencije za život u demokratskom društvu - 6. LGBTI - sticanje znanja o pravima LGBTI osoba kroz uvedene nastavne sadržaje i

Mera 4.1.2. Unaprediti kvalitet udžbenika, nastavne planove i programe kao i sadržaje udžbenika i drugih nastavnih materijala na svim nivoima obrazovanja, radi eliminisanja diskriminatornih sadržaja (naročito onih koji se odnose na nacionalne manjine, rod, seksualnu orijentaciju i rodni identitet) odnosno sadržaja koji podstiču stereotipe i predrasude, preduzimate aktivnosti za njihovo realizovanje.

Što se tiče unapređivanja kvaliteta nastavnih programa, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja je pripremio predlog novog nastavnog programa za 5 razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja koji je ishodovno orijentisan. Uvidom u ishode vidi se da u različitim predmetima postoje oni koji imaju za cilj jačanje učenika za multikulturalni dijalog, saradnju, poštovanje različitosti, toleranciju, prepoznavanje predrasuda i stereotipa. Kako je pri pripremi programa za 5 razred napravljena projekcija i za sledeće razrede drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja, navedeni ishodi biće i dalje ugrađivani u programe kako bi se kompetencije učenika postepeno razvijale za socijalnu osetljivost, poštovanje ljudskih prava i zaštitu od bilo kog vida diskriminacije i nasilja.

Kao odgovor na meru kontinuiranog praćenja sadržaja udžbenika i nastavnih materijal na svim nivoima, u ZUOV-u, u Centru za razvoj programa i udžbenika, postoji jasna procedura praćenja sadržaja odobrenih udžbenika, kao i procedura davanja stručne ocene za rukopise. ZUOV je pripremio Standarde kvaliteta udžbenika zajedno sa uputstvom, a usvojeni su 2016. godine. Na osnovu njih pripremljena je obuka za svih 617 ocenjivača koja je realizovana u neposrednom kontaktu i on line. Obuka je sadržala deo koji se odnosi na procenu da li u rukopisu udžbenika ima diskriminatornih sadržaja i kako se postupa u tom slučaju. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donelo je Pravilnik o standardima kvaliteta udžbenika i putstvo o njihovoj upotrebi (*“Sl. glasnik RS”, br. 42/2016*). Ovim Pravilnikom utvrđuju se standardi kvaliteta udžbenika i uputstvo o njihovoj upotrebi, koje treba da ispune udžbenici, elektronski dodatak, priručnici i nastavni materijal, dodatna nastavna sredstva, didaktičko i didaktičko igrovno sredstvo, koji se na osnovu zakonom propisane procedure odobravaju za korišćenje u predškolskom obrazovanju i vaspitanju, odnosno osnovnom i srednjem obrazovanju i vaspitanju. Standardi su usklađeni sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (*“Sl.glasnik RS”, br. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015 - autentično tumačenje, 68/2015 i 62/2016 - odluka US*), Zakonom o udžbenicima (*„Sl.glasnik RS“, broj 68/2015*), kao i sa drugim dokumentima koji su od značaja za ovu oblast. Standardi predstavljaju osnov za donošenje: stručne ocene rukopisa udžbenika, stručnog mišljenja o rukopisu priručnika i nastavnog materijala, dodatnog nastavnog

sredstva, didaktičkog i didaktičkog igrovnog sredstva i ekspertskog mišljenja. Standardi su dati u formi iskaza i predstavljaju uslove koje moraju da ispune nastavna sredstva da bi bila odobrena za upotrebu. Oni se odnose na sadržaj, pedagoško-psihološke, didaktičko-metodičke i jezičke zahteve, kao i na likovno-grafičku i tehničku opremljenost nastavnog sredstva. Uz svaki standard dati su pokazatelji koji ih bliže određuju. Da bi jedan standard bio ispunjen, neophodno je da budu zadovoljeni svi njegovi pokazatelji.

Standard 1 – Sadržaj udžbenika je relevantan za ostvarivanje nastavnog plana i programa

Standard 2 – Udžbenik podstiče razvoj učenika i omogućava samostalno učenje

Standard 3 – Udžbenik je oblikovan u skladu sa didaktičko-metodičkim zahtevima

Standard 4 – Jezik udžbenika je odgovarajući i funkcionalan

Standard 5 – Likovno-grafička i tehnička opremljenost udžbenika omogućavaju njegovo jednostavno korišćenje

Na osnovu rezultata kvalitativne analize 26 udžbenika koji su bili u upotrebi 2013/14. školske godine u srednjim školama u Srbiji, a koju je realizovala Organizacije za lezbejska ljudska prava „Labris“, identifikovano je devet udžbenika koji, po mišljenju LABRIS-a, imaju diskriminatorne sadržaje i za koje se traži ponovni pregled i stručno mišljenje. Radna grupa ZUOV-a je pregledala navedene udžbenike (dva za biologiju, tri za psihologiju i četiri za medicinske nastavne predmete) i za svaki od njih dala mišljenje. Svi udžbenici su od istog izdavača „Zavod za udžbenike“ i, osim jednog, nisu prošli proceduru pregleda rukopisa primenom Standarda kvaliteta udžbenika. Oni su odobreni u periodu od 1988. do 1992. godine, a sada se koriste njihova ponovljena izdanja. Samo je udžbenik Žarka Trebješanina Psihologija za drugi razred gimnazije novijeg datuma, odobren je 2011. godine.

Pri pregledu udžbenika Radna grupa je istopolnu seksualnu orijentaciju tretirala kao emotivnu, romantičnu i/ili seksualnu privlačnost prema osobama istog pola, kako se u savremenoj literaturi najčešće navodi. U svom radu rukovodila se informacijama zvaničnih institucija nadležnih za ovu tematiku, kao i rezultatima dobijenim različitim istraživanjima u svetu i kod nas koja su objavljena i dostupna. Pojam diskriminacije je shvaćen onako kako se navodi u Zakonu o zabrani diskriminacije („Sl. glasnik RS“, br. 22/2009) koji propisuje da je to svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje prema nekim osobama ili grupama ljudi, kao i prema članovima njihovih porodica, na otovoren ili prikriven način i to kad je osnov za pravljenje te razlike, između ostalog, pol, rodni identitet ili seksualna orijentacija. Pri donošenju mišljenja ZUOV se rukovodio činjenicom da su svi pregledani udžbenici (osim Psihologije Žarka Trebješanina) pisani pre više od dve decenije u skladu sa tadašnjim shvatanjima i saznanjima i da u njima, pored primedbi koje se navode u analizi Labrisa, ima i drugih nedostataka. Zakon o udžbenicima („Sl. glasnik RS“, broj 68/2015), iako predviđa da novo izdanje odobrenog udžbenika ne podleže ponovnom pregledu i odobravanju ukoliko nije promenjen sadržaj (do 5%), eksplicitno u članu 39 kaže da se pod promenom sadržaja ne smatra ispravljanje grešaka i omaški u tekstu, izmene i/ili dopune koje nastaju iz potrebe da se izvrši usklađivanje sa promenom propisa i izmene/ili dopune na osnovu zvaničnih podataka (naučni podaci, merne jedinice, tehničke i tehnološke oznake i dr.). Iz navedenog je jasno da zakonodavac podrazumeva da novo izdanje odobrenog udžbenika ne treba ponovo da prolazi proceduru odobravanja, ali treba da u novom izdanju izdavač/autor ispravi uočene

nedostatke/greške i izvrši izmene/dopune da bi sadržaj udžbenika bio zasnovan na savremenim dostignućima i aktuelnim podacima i bez materijalnih grešaka. Zavod za udžbenike, kao izdavač pregledanih udžbenika (osim kod udžbenika *Psihologija*, Žarka Trebješanina), nije postupio u skladu sa Zakonom o udžbenicima kod ponovljenih izdanja ovih udžbenika, a tretman istopolne seksualne orijentacije se u međuvremenu značajno promenio i to kako sa medicinskog aspekta, tako i sa pravnog, psihološkog i sociološkog. Imajući ovo u vidu, radna grupa ZUOV-a je neke primedbe i predloge NVO Labris uvažila i dala mišljenje da je potrebno da se izvrše odgovarajuće izmene. Zakon o udžbenicima u Članu 11 zahteva da udžbenik svojim sadržajem ili oblikom ne sme da diskriminiše ili dovede u neravnopravan položaj grupe i pojedince ili da podstiče na takvo ponašanje u skladu sa zakonom kojim se uređuje zabrana diskriminacije. Međutim, radna grupa nije na stanovištu da udžbenici istopolnu seksualnu orijentaciju treba da prikazuju kao jednako poželjnu kao heteroseksualizam i iz tog razloga neke primedbe i preporuke Labrisa nisu prihvaćene. ZUOV je mišljenja da ako se u nekom tekstu navodi samo „suprotan pol“ to ne znači da se time implicira da nema članova društva koji su orijentisani na isti pol, već da je heteroseksualnost najčešći oblik seksualne orijentacije (90%) u populaciji. Na osnovu navedenog, ZUOV je dostavio mišljenje da osam pregledanih udžbenika (svi osim *Psihologija* Žarka Trebješanina) sadrže nedostake zbog kojih ne bi trebali da budu dalje u upotrebi. Napominjemo da oni sadrže i druge nedostatke, u većoj ili manjoj meri u zavisnosti koji je udžbenik u pitanju, koje bi takođe trebalo otkloniti da bi bili zasnovani na savremenim dostignućima i aktuelnim podacima i bez materijalnih grešaka, odnosno u skladu sa Standardima kvaliteta udžbenika. Po pitanju revidiranja spornih udžbenika i nastavnih sredstava, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja navodi da nema ingerencije prema izdavačima, a posebno prema izdavanju naslova koji ne prolaze proces odobravanja.

Ishodi obrazovanja u različitim predmetima imaju za cilj jačanje učenika za multikulturalni dijalog, saradnju, poštovanje različitosti, toleranciju, prepoznavanje predrasuda i stereotipa. Kako je pri pripremi programa za 5 razred napravljena projekcija i za sledeće razrede drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja, navedeni ishodi biće i dalje ugrađivani u programe kako bi se kompetencije učenika postepeno razvijale za socijalnu osetljivost, poštovanje ljudskih prava i zaštitu od bilo kog vida diskriminacije i nasilja.

Važno je napomenuti da se ZUOV, ukoliko posumlja na eventualnu diskriminaciju prilikom odobravanja udžbenika, može obratiti Povereniku za zaštitu ravnopravnosti i zatražiti da ova institucija dostavi svoje mišljenje. Takođe, u skladu sa članom 36 Zakona o udžbenicima, ZUOV prati upotrebu odobrenih udžbenika. U toku 2016. godine ZUOV nije dobio ni jedan prigovor da postoji sumnja na prisustvo diskriminativnih sadržaja u udžbenicima odobrenim primenom Standarda kvaliteta udžbenika.

Mera 4.1.3. LGBTI – Izraditi Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i uvesti kao poseban osnov diskriminacije seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je u procesu izmena i dopuna Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Tokom ovog procesa aktivno se radi na usaglašavanju zakonskog okvira. Jedna od predloženih dopuna biće i dopuna člana 6, koji definiše moguće osnove u pristupu obrazovanju

i vaspitanju. Pored navedenih osnova - pol, rasa, nacionalna, verska i jezička pripadnost, socijalno i kulturno poreklo, imovno stanje, uzrast, fizička i psihička konstitucija, smetnje u razvoju i invaliditet, političko opredeljenje - biće dodata još dva osnova - seksualna orijentacija i rodni identitet.

Mera 4.1.4. Unaprediti zakonski i podzakonski okvir - pripremiti i usvojiti zakonske i podzakonske akte odnosno izmeniti i dopuniti postojeće kojim se sprečava diskriminatorsko postupanje i prakse u oblasti obrazovanja. - Doneti Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije u ustanovama obrazovanja i vaspitanja Veza sa merom 3.1.9

Aktivnosti:

- 1. Pripremiti Pravilnik uz evaluaciju nacрта iz 2011. godine koji je prošao stručnu raspravu te godine**
- 2. Izvršiti analizu postojećih obuka za stručno usavršavanje zaposlenih u obrazovno vaspitnim institucijama**
- 3. Obezbediti edukaciju prosvetnih inspektora i prosvetnih savetnika o postupanju po Pravilniku po njegovom usvajanju;**

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja je februara 2016. godine donelo Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS“, broj 22/16). U članu 2 ovog Pravilnika, u definiciji diskriminacije, kao osnov navode se, između ostalog, i rodini identitet i seksualna orijentacija. Važno je naglasiti da ovaj Pravilnik definiše diskriminaciju koja je posredno ili neposredno povezana sa procesom obrazovanja i vaspitanja bilo kojim aktom, radnjom ili propuštanjem određenog delovanja. Škole su, preko školskih uprava, obaveštene o usvajanju ovog podzakonskog akta, koji obavezuje sve aktere u obrazovno-vaspitnom procesu da ga primenjuju i postupaju po njegovim odredbama. Član 10 ovog dokumenta definiše šta je govor mržnje i manifestacije govora mržnje, dok se član 11 bavi definisanjem uznemiravanja i ponižavajućim postupanjem u procesu obrazovanja i vaspitanja ili u vezi sa ovim procesom.

Prateći implementaciju Pravilnika, MPNTR je uočilo različita i nedosledna postupanja u ovoj oblasti, pa je kroz partnerstvo sa UNICEFom i Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti započelo projekat „Podrška implementaciji regulative u oblasti antidiskriminacije u obrazovanju“. Rezultat ovog projekta je formiranje Radne grupe za izradu Uputstva za primenu Pravilnika o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja („Sl. glasnik RS“, broj 22/16). RG je sastavljena od prdstavnika i predstavnica resornih ministarstava i institucija. Zadatak RG je da, uz podršku ekspertkinje koju je takođe obezbedio UNICEF, bliže urediti postupanje i primenu ovog Pravilnika. RG je do sada organizovala dve od planirane tri konsultativne radionice sa zainteresovanim akterima iz civilnog društva, školskih uprava i međunarodnih organizacija. Učešće u radu prve radionice uzele su sledeće OCD: Centar za interaktivnu pedagogiju, Beograd, Asocijacija pedagoških asistenata Srbije, „Romani cikna“, Kruševac, Mreža organizacija za decu Srbije, Društvo za razvoj dece i mladih - Otvoreni klub, Niš, Centar za obrazovne politike, Beograd, Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom (MDRI-S),

Centar za socijalnu politiku, Beograd. Druga radionica se bavila segregacijom i merama za desegregaciju u obrazovanju. Uputstvom će se proširiti primena Pravilnika i druge aktere iz lokalne ajednice, osim škole, zatim na postojeće timove za zaštitu od nasilja u školama. Na taj nači će se proširiti delokrug rada ovih timova i na zaštitu od diskriminacije. Održana je i treća radionica u okviru ovog projekta koja je razmatrala tekst nacрта Uputstva sa prosvetnom inspekcijom sa ciljem da se dobiju konkretni predlozi održivih mehanizama za primenu Uputstva. U narednom periodu, posle usvajanja Uputstva za primenu Pravilnika, biće izrađeno 3 priručnika za prepoznavanje i reagovanje na diskriminaciju u obrazovanju i vaspitanju - za nastavni kadar, za roditelje i za učenike. Zatim, biće organizovan set obuka za nastavnike, prosvetne inspektore, savetnike, direktore škola, školske uprave u cilju unapređivanja kapaciteta za primenu Pravilnika o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja.

“Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja” (“*Sl. glasnik RS*”, br. 22/2016) u članu 2. *Diskriminacija i diskriminatorско postupanje u obrazovanju i vaspitanju* definiše diskriminatorско postupanje u obrazovanju i vaspitanju kao: „*svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), u odnosu na lice ili grupe lica, kao i na članove njihovih porodica ili njima bliska lica na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, statusu migranta, odnosno raseljenog lica, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, socijalnom i kulturnom poreklu, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, smetnji u razvoju i invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima*“.

U članu 11. ovog Pravilnika *Uznemiravanje i ponižavajuće postupanje*, alineja 3, takođe se pominju ovi osnovi diskriminacije: „izlaganjem podsmehu fizičkog izgleda, socijalnog porekla, roda, pola, seksualne orijentacije, odnosno bilo kog drugog ličnog svojstva učesnika u obrazovno-vaspitosnom procesu“.

S obzirom da je uočena potreba za jasnijim definisanjem postupanja po ovom dokumentu, MPNTR, uz podršku UNICEFa i Poverenika za ravnopravnost građana radi na Uputstvu za primenu Pravilnika. Uputstvo će definisati konkretne mere za postupanje u svim situacijama diskriminacije po svim osnovama koje Pravilnik navodi.

Mera 4.1.3. Transrodne osobe - Izraditi Pravilnik o promeni oznake imena u polu u svedočanstvima i diplomama, u skladu sa zakonom i mišljenjem Poverenice za ZR (297/2011) prema kojoj je odbijanje za promenomj imena čin posredne diskriminacije transpolnih osoba.

Pravilnici kojim je uređena vrsta, naziv i sadržaj obrazaca i način vođenja evidencija, odnosno kojim su utvrđeni obrasci javnih isprava nisu dopunjeni odredbama kojima je izričito uređena izmena podataka o promeni imena i pola u svedočanstvima i diplomama.

Međutim, MPNTR napominje da je u više navrata, školama odnosno fizičkim licima koja su podnosila zahtev za davanje mišljenja u vezi sa promenom podataka svedočanstvima i diplomama licima koja su izmenila ime i pol, dostavljalo mišljenje da licu koje u vanparničnom postupku promenilo građansko – lično stanje tako što je u matičnoj knjizi rođenih i izvodu iz nje utvrđena promena pola iz muškog u ženski pol ili obrnuto, odnosno kome se odobri promena imena nakon utvrđene promene građanskog – ličnog stanja u matičnoj knjizi rođenih, a Ministarstvo unutrašnjih poslova poništi jedinstveni matični broj i zameni ga novim na novi identitet, to lice stiče prava na nove javne isprave – ličnu kartu, pasoš, vozačku dozvolu, a samim tim i na javne školske isprave.

MPNTR je dostavljalo mišljenje da škola od lica koje je završilo školovanje, a koje zahteva izdavanje nove javne isprave, treba da zahteva povlačenje iz pravnog prometa originala postojećih javnih isprava lica koje je promenilo pol, budući da osoba sa tim identitetom više ne postoji. Pošto je identitet promenjen, ova činjenica se unosi u evidenciju - matičnu knjigu koju škola trajno čuva. U rubriku: „Napomena“ škola bi trebalo da unese podatke iz rešenja Suda, Opštinske uprave i Ministarstva unutrašnjih poslova i nakon oglašavanja originala javnih isprava nevažećim, da na osnovu evidencije koju vodi izda duplikat na novo ime i pol, kako su utvrđeni u drugim postupcima, budući da bi u suprotnom osobi koja je promenila pol bilo ograničeno ili otežano pravo na rad i dalje školovanje.

Bezbednost, unutrašnji poslovi i pravosuđe

Bezbednost i sigurnost LGBT osoba i problem nasilja nad njima i dalje je veliki. Većina slučajeva fizičkog nasilja ili pokušaja napada po osnovu stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije i rodnog identiteta ostaje neprijavljena. Fizički napadi i pokušaji fizičkih napada čine oko 70% prijavljenih slučajeva, a ostalo su pretnje, govor mržnje i diskriminacija. Slučajevi nasilja i diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta dešavaju se tokom cele godine, ali je njihova učestalost veća u periodu oko Parade ponosa. Poslednjih godina povećava se broj slučajeva koji se prijavljuju policiji na sopstvenu inicijativu od strane žrtava i spremnost žrtava da se kroz institucije bore za pravdu. Neophodno je da nadležni organi, pre svega policija, u narednom periodu započnu sistematski rad na povećanju broja prijavljenih slučajeva nasilja i diskriminacije nad LGBT osobama.

Nastavljen je razvoja modela rada policije u zajednici, posebno u multietničkim i multikulturnim sredinama, a u partnerstvu sa drugim državnim i lokalnim subjektima u cilju razvoja tolerancije i suzbijanju homofobije u društvu. Realizacija **mere 3.2.1.** iz Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije po pitanju LGBTI/transrodne osobe - **Afirmisanje kulture tolerancije kod širokog kruga građana prema LGBTI/transrodnim osobama, unapređenje dijaloga o neophodnosti postizanja pune ravnopravnosti radi ostvarivanja načela jednakosti i jednakih prava i preventivno delovanje radi ostvarivanja prava na mirno okupljanje:**

1. Vođenje medijske kampanje i podrška proizvodnji medijskih sadržaja radi ostvarivanja načela jednakosti i jednakih prava LGBTI-transrodnih lica;
2. Aktivno promovisanje saradnje, komunikacije i zajedničkog rada sa LGBTI zajednicom;
3. Realizovanje projekata prevencije sa ciljem promovisanja i poštovanja različitosti;
4. Preduzimanje preventivnih mera, kao i identifikovanje potencijalnih bezbednosnih pretnji i njihovo otklanjanje, radi efikasnijeg ostvarivanja prava na slobodu mirnog okupljanja građana, postizanja bezbednosti učesnika na LGBTI skupovima i zaustavljanju akti nasilja i sličnih oblika kršenja ljudskih prava, zasnovanih na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu;
5. Redovni sastanci sa organizatorima „Parade ponosa”.

Posebno važna aktivnost u Akcionom planu za primenu Strategije policije u zajednici je razvoj bezbednosnih partnerstava na lokalnom nivou, kroz osnivanje i delovanje lokalnih saveta za bezbednost u gradovima i opštinama, koji će se baviti sagledavanjem stanja bezbednosti građana i imovine i organizovanjem i realizovanjem preventivnih mera i projekata. U vezi sa pružanjem podrške policijskim upravama i jedinicama lokalne samouprave u osnivanju lokalnih saveta za bezbednost, nastavljeno je sa aktivnostima i u februaru i martu 2016. godine, i održano je 7 regionalnih konferencija u saradnji MUP-a, OEBS-a i SKGO za predstavnike svih gradova i opština, policije i drugih lokalnih subjekata.

U 2016. godini nastavlja se realizacija projekta „Razvoj policije u zajednici u opštinama Zemun, Vrbas i Prijepolje“, koji je posvećen razvoju rada policije u zajednici, prevencije i problemski orijentisanom radu policije u navedenim opštinama. Ciljevi projekta su razvoj policije u zajednici, uspostavljanje delotvorne bezbednosne prevencije, problemski orijentisan pristup bezbednosnoj zaštiti, razvoj saradnje i partnerstva i uvođenje kontakt policajaca. Radi razvoja problemski orijentisanog rada policije, vrše se pripreme za veće korišćenje GIS-a u MUP-u Republike Srbije za mapiranje delikata u policijskim stanicama i problemske analize koje će poslužiti za planiranje prevencije i saradnje sa drugim lokalnim subjektima na sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta.

U saradnji sa Misijom OEBS-a u Republici Srbiji realizovana je obuka za policijske službenike iz policijske ispostave u Zemunu, Vrbasu i Prijepolju, koji će se prioriteto baviti poslovima prevencije i rada policije u zajednici (kontakt policajci). Navedenu obuku je uspešno završilo 23 policijska službenika. Tokom avgusta 2016. godine sagledan je lokalni akcioni plan Policijske uprave u Požarevcu „Zajedno možemo bolje“, koji će se sprovesti tokom septembra 2016. godine. Projekat je posvećen uvažavanju značaja partnerskog pristupa rešavanju bezbednosnih problema građana i zajednice, kao i njihovih stavova koji se odnose na prioritete i načine za rešavanje bezbednosnih problema.

Preduzete su aktivnosti i uzeto je učešće na sastancima tokom posete Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije Republici Srbiji, krajem septembra 2016. godine.

U periodu od decembra 2016. godine do marta 2017. godine između predstavnika policije na lokalnom nivou, obrazovnih i zdravstvenih ustanova, sistema socijalne zaštite, lokalne samouprave i organizacija civilnog društva, potpisani su Memorandum o saradnji lokalnih mreža za prepoznavanje i adekvatno reagovanje na diskriminaciju, promociju antidiskriminacionih praksi i monitoring i javno zastupanje u Beogradu, Novom Sadu, Kragujevcu, Pančevu, Subotici, Nišu i Novom Pazaru. Nastavljena je realizacija zadataka iz Akcionog plana za primenu Strategije policije u zajednici. S tim u vezi, vršena je koordinacija i praćenje sprovođenja lokalnog akcionog plana na području PS Aleksandrovac „Znanjem protiv e - nasilja“.

Tokom januara 2017. godine izdata je publikacija „Priručnik za rad policije sa LGBTI populacijom“, a tokom februara 2017. godine izvršena je distribucija navedenog priručnika organizacionim jedinicama MUP-a Republike Srbije. Od strane Kabineta ministra data je saglasnost na tekst «Priručnika za rad policije u zajednici», čije štampanje će podržati Misija OEBS-a u Republici Srbiji. Dana 9. februara 2017. godine, održan je sastanak sa predstavnicima Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, na kome je usaglašen „Priručnik za policijske službenike – predavače“ za realizaciju projekta „Bezbedno detinjstvo – razvoj bezbednosne kulture mladih“.

Tokom februara 2016. godine, u saradnji sa UG „Labris“, u četiri grada (Beograd, Novi Sad, Niš i Kragujevac), održane su tribine pod nazivom „Rad i saradnja policije sa LGBTI zajednicom“ u cilju predstavljanja aktivnosti policije na unapređenju rada i saradnje sa LGBTI populacijom. Nacionalnom oficiru za vezu sa LGBTI populacijom uručena nagrada „Duga“ povodom Međunarodnog dana borbe protiv homofobije i transfobije. U periodu od 2. do 7. avgusta 2016. godine, oficir za vezu sa LGBTI populacijom uzeli su učešće na konferenciji pod nazivom „Prva svetska LGBTI konferencija posvećena snagama bezbednosti i pravosuđu“, koja se

održala u Amsterdamu, Kraljevina Holandija. Konferencija je imala za cilj sagledavanje iskustava u radu stranih policijskih službi sa LGBTI populacijom.

U periodu od 6. oktobra do 29. novembra 2016. godine održano je četrnaest dvodnevnih treninga u sedam gradova – Beogradu, Novom Sadu, Subotici, Nišu, Kragujevcu, Pančevu i Novom Pazaru (sedam treninga iz osnovnog nivoa, sedam treninga iz naprednog nivoa), u okviru projekta «Zajedno do unapređenja položaja LGBT osoba u Srbiji» koji sprovode Udruženja građana «Labris» i «Atina», uz finansijsku podršku USAID-a, sa ciljem jačanja kapaciteta intersektorskih mreža u lokalnim zajednicama. U svojstvu predavača na osnovnom nivou na temu «Rad oficira za vezu sa LGBT zajednicom i međusektorska saradnja» učestvovali su nacionalni oficir i za vezu sa LGBTI populacije i oficir za vezu iz PU u Nišu.

U periodu od 10. oktobra do 1. novembra 2016. godine realizovano je deset okruglih stolova (u Užicu, Valjevu, Somboru, Pirotu, Požarevcu, Vranju, Zaječaru, Zrenjaninu, Prokuplju i Jagodini), uz učešće oficira za vezu sa LGBTI populacijom iz PU za grad Beograd, PU u Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu, u okviru projekta «SOS LGBT linija promocija koncepta dobre prakse saradnje policije i organizacija civilnog društva», koji sprovode Asocijacija «Duga» iz Šapca uz učešće policijskih službenika iz policijskih uprava, uz finansijsku podršku Misije OEBS-a, u cilju jačanja intersektorske saradnje na lokalnom nivou. Dana 15. oktobra 2016. godine, nacionalni oficir za vezu sa LGBTI populacijom, u okviru projekta «Od LGBT života do politike», koji sprovodi Centar za istraživanje i razvoj društva «IDEAS», u partnerstvu sa Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti, polaznicima obuke održao je predavanje na temu «Mehanizmi zaštite fizičke i materijalne bezbednosti LGBTI građana, odnosno, sistema rada i nadležnosti oficira za vezu sa LGBTI populacijom».

Tokom oktobra i novembra 2016. godine nacionalni oficir za vezu sa LGBTI populacijom i oficir za vezu Policijske uprave za grad Beograd učestvovali su u istraživanju koje sprovodi Centar za istraživanje javnih politika, na temu «Reforma sektora bezbednosti i ljudska bezbednost: Studija slučaja o LGBT populaciji», u saradnji sa Misijom OEBS-a u Republici Srbiji. Dana 8. decembra 2016. godine, na svečanom otvaranju osmog međunarodnog festivala LGBTI filma «Merlnika», koje je održano u Velikoj sali Doma omladine u Beogradu, prisustvovao je nacionalni oficir MUP-a za vezu sa LGBTI populacijom. Dana 31. januara 2017. godine, nacionalni oficir MUP-a za vezu sa LGBTI populacijom prisustvovao je prvom sastanku Lokalne mreže za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama grada Beograda.

Mera 3.2.2. Suzbiti akte nasilja, netolerancije i pretnje prema osetljivim društvenim grupama sprovođenjem efikasnih istraga i preduzimanjem mera krivično-pravne i drugih oblik zaštite i vođenje evidencije LGBTI - sprovođenje efikasne istrage i sankcionisanje diskriminatorskih postupaka prema svojstvu i mera 3.2.5. Ohrabriti žrtve i svedoke da prijavljuju slučajeve nasilja i pretnji zasnovanih na ličnom svojstvu - nisu realizovane.

Mera 4.1.7. Obezbediti stručne obuke za pripadnike policije u vezi sa zabranom diskriminacije, realizuje se kontinuirano.

Tokom 2016. godine kroz Proram stručnog usavršavanja policijskih službenika za 2016. godinu izučavane su sledeće teme:

- rad policije sa marginalizovanim, manjinskim i socijalno ranjivim grupama:
 - realizovan je instruktivni seminar sa ukupno 73 polaznika i problemska nastava sa 1832 polaznika;
 - tema: poštovanje ravnopravnosti – 1832 polaznika;
 - postupanje policije u skladu sa Posebnim protokolom o postupanju policije u slučajevima nasilja nad ženama u porodici – 1605 polaznika;
 - prepoznavanje i reagovanje na diskriminaciju – 8 seminara sa 179 polaznika.
- U Centru za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici obezbeđeno je kontinuirano stručno usavršavanje trenera, zaposlenih policijskih službenika u vezi sa temama koje se odnose na poštovanje ljudskih prava i sloboda i prevenciju torture, lošeg postupanja i diskriminaciju.
- Tokom februara 2016. godine, u saradnji sa UG „Labris“, u četiri grada, održane su tribine pod nazivom „Rad i saradnja policije sa LGBTI zajednicom“ u cilju predstavljanja aktivnosti policije na unapređenju rada i saradnje sa LGBTI populacijom.
- 13. juna 2016. godine održan je sastanak sa predstavnicima Geyten LGBT povodom predstavljanja protokola koji je sačinjen od strane navedene organizacije čiji je cilj regulisanje specifičnih situacija u kojima se nalaze trans osobe lišene slobode.
- 24. juna 2016. godine MUP je učestvovao na okruglom stolu „Biti LGBTI u Srbiji: Smanjenje nejednakosti i isključenosti, borba protiv homofobije i transfobije koju osećaju LGBTI osobe“, u organizaciji Regionalne asocijacije „Era“, uz podršku USAID-a i UNDP-a, u Beogradu, povodom predstavljanja istoimenog projekta koji ima za cilj da obezbedi podatke i razvije pristupe i instrumente za zastupanje na nacionalnim jezicima u vezi sa unapređenjem položaja LGBTI zajednice kao i da organizuje dijalog između donosioca odluka, odnosno izvršne, zakonodavne i sudske vlasti sa LGBTI organizacijama, njihovim saveznicima i svim drugim zainteresovanim stranama.
- 9. septembra 2016. godine održana je zajednička sednica Odbora za ljudska i manjinska prava i Odbora za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije, na kojoj su razmatrani položaj i prava LGBTI osoba u Srbiji.
- Oficiri za vezu sa LGBTI populacijom su dana 12. septembra 2016. godine prisustvovali svečanom otvranju „Nedelje ponosa 2016“, koje je organizovanu u Mixer house-u, u Beogradu.
- Tokom avgusta i septembra 2016. godine održana su dva sastanka sa predstavnicima organizacionog odbora „Beograd Pride“ povodom predstojeće „Parade ponosa 2016“, koja je održana 18. septembra 2016. godine. Dana 15. septembra 2016. godine, predstavnici Uprave policije uzeli su učešće na panel diskusiji pod nazivom „Zakon o rodnom identitetu: brzo i jednostavno do prava trans osoba“, u organizaciji Gayten-LGBT, Belgrade Pride i Civil Rights Defenders, u Medija centru u Beogradu.
- 16. septembra 2016. godine, u prostorijama Uprave policije održan je sastanak sa predstavnicima švedske policije, radi sagledavanja saradnje, stanja bezbednosti i razmene iskustava dveju policija, a

sve u cilju unapređenja rada policije sa LGBTI populacijom. Održani su sastanci i ostvarena je dobra saradnja sa predstavnicima organizacionog odbora „Parada ponosa Beograd“, u cilju bezbednog održavanja javnog skupa u pokretu „Parada ponosa 2016“. Preduzimane su aktivnosti i svakodnevno prikupljani odgovarajući podaci od područnih policijskih uprava, koji su od značaja za održavanje manifestacije, kao i kroz praćenje domaćih elektronskih i drugih medija i društvenih mreža, na kojima se objavljuju tekstovi i saopštenja koja se odnose na održavanje skupa „Parada ponosa 2016“. Dana 18. septembra 2016. godine, efikasnim angažovanjem policije omogućeno je potpuno bezbedno održavanje javnog skupa i javnog skupa u pokretu „Parada ponosa 2016“, na kojem je učestvovalo više od 1000 građana, kao i bezbedno održavanje „Nedelje ponosa“, u periodu od 12. septembra do 17. septembra 2016. godine, na više lokacija u Beogradu.

- 5. decembra 2016. godine održan je sastanak sa predstavnicima Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) za Srbiju, povodom izazova sa kojima se policija suočava u vezi sa LGBTI pitanjima i prioriteta za buduće ativnosti UNDP-a u Srbiji.
- 10. februara 2017. godine, u Palati Srbija, sala „Srbija“ održana je međunarodna konferencija „Napredni treninzi za rad sa seksualnim i rodnim manjinama i njihovim porodicama u sistemu socijalne zaštite“, u organizaciji Kancelarije za ljudska i manjinska prava i Asocijacije „Duga“ iz Šapca, uz finansijsku podršku Ambasade Norveške u Beogradu. Učesnicima konferencije ispred MUP-a Republike Srbije obratio se je nacionalni oficir za vezu sa LGBTI populacijom.
- U februaru 2016. godine stupio je na snagu novi Zakon o javnom okupljanju („Sl. glasnik RS“, broj 6/16), koji je usklađen sa preporukama Venecijanske komisije i ODIHR. Zakon o javnom okupljanju građana podržao je pravo na slobodu mirnog okupljanja i naglasio to pravo članom 2.

Omladina, sport, kultura i mediji

LGBTI populacija u očima medija

Medijska scena i dalje je dominantno polje koje svojim delovanjem može da doprinese vidljivosti problema sa kojima se suočava ova društvena grupa, ali i pojača nivo stereotipa i predrasuda, često i netrpeljivosti. Tekstovi koji na uznemiravajući i ponižavajući način vređaju dostojanstvo osoba drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta nisu retki. U kontekstu poštovanja zakona i Kodeksa novinara Srbije novinari su dužni da se ograde od diskriminatornih stavova osoba sa kojima razgovaraju, ali u praksi to nije uvek slučaj. Zahvaljujući nekim inicijativama javlja se neutralno izveštavanje o LGBTI temama, u nekim slučajevima i pozitivni članci. Diskriminatorni ton, pa i govor mržnje, prema određenim grupama građana – pre svega Romima i LGBTI osobama - u velikoj je meri vidljiv u komentarima čitalaca elektronskih medija i portala. Redakcije takve komentare objavljuju nekritički i sa nepoštovanjem sopstvenih pravila postavljenih na internet stranicama koja zabranjuju diskriminatorni, odnosno govor mržnje. Bolju zaštitu diskriminacije pripadnici ove grupe građana nisu dobile ni u televizijskim emisijama, niti od organa nadležnih za nadzor nad primenom medijskih propisa od strane štampanih i elektronskih medija.

U okviru projekta Kancelarije za ljudska i manjinska prava „Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu“ a kao deo Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, organizovan je obuka za zaposlene u Sektoru za savremeno stvaralaštvo i kreativne industrije u Ministarstvu kulture i informisanja, a u vezi sa LGBTIQ tematikom. Cilj obuke je usvajanje novih znanja, razmena iskustava, rasvetljavanje nedoumica, primena stečenih znanja u konkursnoj proceduri Ministarstva kulture i informisanja za 2016. godinu.

Budžetirane aktivnosti – **mere 4.5.4:** Upoznavanje širokog kruga građana sa kulturnim specifičnostima pojedinih osetljivih društvenih grupa radi njihove inkluzije i jačanja stepena tolerancije prema njima u javnosti kroz realizovanje programa podrške u 2016. godini – 35 000 000 RSD a u 2017. godini 37 000 000 RSD. U Sektoru za javno informisanje i medije za oblast javnog informisanja kojima se realizuju aktivnosti Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za 2016 i 2017. godinu planirana su sredstva u iznosu od 40 000 000,00 RSD. **Mera 3.2.1.** Akcionog plana za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije podržava proizvodnju medijskih sadržaja – „*Radi ostvarivanja načela jednakosti i jednakih prava LGBT-transrodnih lica*“. U nastojanju da se unapredi sistem javnog informisanja u skladu sa zakonskim ovlašćenjima, Ministarstvo kulture i informisanja raspisuje konkurse iz oblasti javnog informisanja. Jedan od kriterijuma za ocenjivanje je informisanje i unapređivanje poličaja i ravnopravnosti svih segmenata društva. Cilj: doprinos boljem informisanju marginalizovanih i ugroženih društvenih grupa, kao i podizanju svesti javnosti u pravcu prevazilaženja predrasuda i stereotipa u vezi sa pripadnicima ovih grupa.

U okviru AP za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije Ministarstvo kulture i informisanja je podržalo projekte iz oblasti javnog informisanja, proizvodnje medijskih sadržaja koji doprinose realizaciji **mere**

3.2.3. kroz aktivnost „*Suzbijanje govora mržnje u medijima*“. U 2016. godini podržan je projekat *Slobodom protiv mržnje*, 3 emisije, zatim sufinansiranje projekta Regionalnog info centra iz Beograda „Unapređenje profesionalnih i etničkih standarda pri izveštavanju o LGBT“. Prilikom raspisivanja konkursa iz oblasti javnog informisanja Ministarstvo kulture i informisanja definiše programske prioritete. U skladu sa Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije, u kontinuitetu od 2015. godine kao jedna od programskih prioriteta navedeno unapređenje položaja i ravnopravnosti pripadnika LGBT populacije.

U realizacij **mere 4.5.3:** Sprovođenje edukacije za mlade radi podsticanja tolerancije prema osetljivim društvenim grupama iz AP za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije **Ministarstvo omladine i sporta** podržalo je više ciklusa obrazovnog kursa na temu principa nediskriminacije i rada sa ranjivima grupama mladih. Kroz palniranje i realizaciju kursa u 2016. godini koordinisane su aktivnosti i uzete u obzir potrebe većeg broja aktera iz omladinskog sektora. Organizator i donator Misija OEBS u Srbiji okupila je sve partnere koji su na osnovu evaluacije prethodnih ciklusa dali smernice Beogradskom centru za ljudska prava koji je sa ekseprskog stanovišta kreirao prilagođen kurukulum za 2016. godinu. Ovo Ministarstvo navodi da su LGBT mladi jedna od društvenih grupa – kategorija ciljne grupe i korisnika njihovih aktivnosti. Iako saraduju sa civilnim društvom, nije bilo saradnje sa LGBT organizacijama. Tokom 2016. godine kroz javne konkurse realizovano je 6 projekata u kojima se saradivale lokalne kancelarije za mlade i organizacije civilnog društva. Međutim, LGBT kao ciljna grupa nije bila među ovim programima. Zakon o sportu (*Sl. glasnik RS, broj 10/16*) zabranjuje svaku nepsorednu i posrednu diskriminaciju, uključujući i govor mržnje, po bilo kom osnovu, sportista, sportskih stručnjaka, sportskih organizacija i drugih lica koje se zasniva na nekom stvarnom ili pretpostavljenom ličnom svojstvu.

Zaključak

Vlada Republike Srbije 2014. godine usvojila je Akcioni plan za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije kao operativni plan sa definisanim sredstvima i mehanizmom za praćenje realizacije. I pored aktivne zakonodavne 2016. godine, i usvajanja nekoliko ključnih izmena i dopuna zakona koji se odnose i na LGBT prava, još uvek nisu usvojeni važni zakoni koji se direktno tiču poboljšanja položaja LGBT osoba ili nisu započete pripreme i uspostavljanje dijaloga sa zainteresovanim stranama. Prema pomenutom Akcionom planu do kraja 2017. godine biće donet zakon kojim će se urediti promena pola, zatim biće izmenjen Porodični zakon kako bi se priznale istopolne vanbračne zajednice, i usvojen Zakon o registrovanim istopolnim zajednicama.

Do kraja 2015. godine, prema istom AP, trebalo je i izmeniti Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i uvesti kao poseban osnov diskriminacije seksualnu orijentaciju i rodni identitet, izmeniti Zakon o zdravstvenoj zaštiti i uvesti seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao osnovu za zaštitu od diskriminacije, ukinuti praksu zabrane doniranja krvi za LGBT osobe. Ovo se još nije dogodilo.

Evropska unija postavila je kao jedno od glavnih političkih pitanja sprovođenje politike jednakih mogućnosti, predstavljajući ujedno i jedan od neophodnih uslova za postizanje ciljeva EU koji se tiču

njenog razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije. Princip ravnopravnosti polova, jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije sadržan u osnivačkom ugovoru EU. S obzirom na zvaničnu opredeljenost Srbije da ide ka evropskim integracijama, jasno je da će se principi i standardi u oblasti rodne ravnopravnosti provlačiti kroz mnoga poglavlja tokom pregovora i da će sasvim sigurno biti deo akcionih planova za usklađivanje našeg zakonodavstva sa evropskim. Praćenje realizovanja Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 23 važan je posao koji, prvenstveno, moraju obaviti organizacije civilnog društva.

I na kraju, podsećanje da je 2017. godina, poslednja godina za realizaciju mera Akcionog plan za primenu Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije, a da se najviše radilo na podizanju svesti i stručnom usavršavanju javne uprave, a najmanje na rešavanju suštinskih problema sa kojima se susreću LGBT osobe.

O projektu

Projekat *The Network Change for Serbia's LGBT Community* se izvodi uz finansijsku podršku USAID-a, traje godinu i po i završava se 30. septembra 2017. Predviđeno je da se projektne aktivnosti izvode na nacionalnom i lokalnom nivou – inicijalno u 5, ali uz vašu saradnju, u 7 lokalnih zajednica u Srbiji – Novi Sad, Subotica, Novi Pazar, Kragujevac, Niš, Pančevo i Beograd.

Ključne komponente projekta su:

1. Jačanje kapaciteta

- a. LABRISA za održivo delovanje u oblasti promocije LGBT prava u Srbiji
- b. Jačanje organizacionih kapaciteta saradničkih organizacija LABRISA – LGBT organizacija i organizacija angažovanih u oblasti zaštite i promocije prava drugih društvenih grupa, uključujući marginalizovane grupe; kao i kapaciteta za monitoring i javno zastupanje
- c. Jačanje kapaciteta intersektorskih mreža u lokalnim zajednicama (predstavnici/ce organizacija civilnog društva, policije, obrazovnih i zdravstvenih institucija, sistema socijalne zaštite i lokalne samouprave) za prepoznavanje i adekvatno reagovanje na diskriminaciju (naročito diskriminaciju koja pogađa LGBT osobe), promociju antidiskriminacionih praksi i monitoring i javno zastupanje
- d. Kreiranje i održavanje zajedničke baze znanja po uzoru na WIKICIV platformu (<http://wikiciv.org.rs/>)

2. Sveobuhvatno istraživanje (međunarodni i nacionalni primeri dobre prakse, analiza međunarodnih i nacionalnih standarda za zaštitu LGBT osoba od diskriminacije, analiza nacionalnih i dostupnih lokalnih praksi u reagovanju na diskriminaciju i nasilje, formulisanje preporuka

3. Praćenje primene Strategije za prevenciju i borbu protiv diskriminacije i drugih relevantnih propisa na nacionalnom i lokalnom nivou (monitoring)

- a. Izrada instrumenata za monitoring, uključujući forme za izveštavanje
- b. Izvođenje aktivnosti praćenja na lokalnom i nacionalnom nivou (u saradnji s partnerskim organizacijama)
- c. Periodično kreiranje izveštaja i preporuka
- d. Kreiranje sistema za praćenje kroz platformu ISTINOMER (<http://www.istinomer.rs/>)

4. Formulirane objedinjenih preporuka, unapređenje svesti o diskriminaciji u opštoj populaciji i javno zastupanje:

- a. Kreiranje preporuka zasnovanih na iskustvima iz aktivnosti praćenja primene relevantne regulative i istraživanja
- b. Kreiranje zajedničke platforme za javno zastupanje
- c. Izvođenje lokalnih i nacionalnih akcija javnog zastupanja
- d. Kreiranje dokumentarnog filma
- e. Kontinuirani medijski nastupi

SKRAĆENICE

AP	Akcionni plan
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
EU	Evropska unija
FRA	Agencija EU za osnovna prava
IDAHOT	Međunarodni dan borbe protiv homofobije, bifobije i transfobije
IPA	Instrument predpristupne pomoći EU
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KLJMP	Kancelarija za ljudska i manjinska prava
LGBTIQ	L- lezbejke; G- gej muškarac; B- biseksualne osobe; T- transrodne osobe; T- transeksualne osobe/transpolne; I- interseksualne osobe; Q- queer osobe
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MPNTR	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
NVO	Nevladine organizacije
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
ODC	Organizacije civilnog društva
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
OSI	Osobe sa invaliditetom
RS	Republika Srbija
SIPRU tim	Tim za suzbijanje siromaštva i socijalnu inkluziju
SKGO	Stalna konferencija gradova i opština
SMART	Indikatori zasnovani na vrednostima pameti, merljivosti, adekvatnosti, racionalnosti i vremnski ograničeni
SUK	Služba za upravljanje kadrovima
SZO	Svetska zdravstvene organizacija
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Programa Ujedinjenih nacija za razvoj
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
USAID	Američka agencija za pomoć
ZUOV	Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja
YUCOM	Komiteta pravnika za ljudska prava

(Footnotes)

1 http://ravnopravnost-5bcf.kxcdn.com/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Redovan%20godisnji%20izvestaj%20Poverenika%20za%20zastitu%20ravnopravnosti%20za%202014.pdf

